

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 081 "Право"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020**

УДК 347(07.034)

Ц58

Укладачі: В. В. Сергієнко

Н. М. Силенко

Затверджено на засіданні кафедри правового регулювання економіки.
Протокол № 1 від 19.08.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Цивільне право [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 081 "Право" першого (бакалаврського) рівня / уклад. В. В. Сергієнко, Н. М. Силенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 101 с.

Подано значний перелік практичних завдань відповідно до тем робочої програми навчальної дисципліни та методичні рекомендації щодо їхнього виконання, що сприятимуть набуттю майбутніми фахівцями професійних компетентностей для вирішення цивільно-правових завдань.

Рекомендовано для студентів спеціальності 081 "Право" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 347(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2020

Вступ

Цивільне право є однією з найбільших та найскладніших галузей права. Складнощі його вивчення пояснюються великим обсягом навчального матеріалу, складністю теоретичних категорій, мінливістю та суперечливістю законодавчих актів.

Головні завдання навчальної дисципліни полягають у розумінні сенсу майнових і не майнових відносин, формуванні у студентів системи знань, умінь, практичних навичок, необхідних для реалізації, охорони та захисту майнових й особистих не майнових прав фізичних і юридичних осіб.

Практичне завдання має на меті закріплення пройденого теоретичного матеріалу та здобуття вмінь, навичок і компетентностей за курсом навчальної дисципліни "Цивільне право".

У межах курсу "Цивільне право" виконуються такі практичні завдання: вирішення ситуаційних завдань;

підготовка доповідей і розробок за певними проблемними питаннями, які стосуються суспільних відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією функцій державної виконавчої влади, змістом якої є управління суспільством.

Практичні завдання виконуються на основі пройденого лекційного матеріалу, самостійного опрацювання студентом певних питань, що винесені до самостійної роботи. У процесі виконання практичних завдань обов'язковим є застосування запропонованої до теми нормативної бази та літератури.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час виконання індивідуальної науково-дослідної роботи.

У процесі проведення практичного заняття здійснюється дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена під час обговорення. Слід зазначити, що в межах заданої навчальної дисципліни з метою досягнення ефекту системності знань практичні заняття рекомендується проводити не за окремо взятими темами, а загалом за змістовим модулем.

Перелік рекомендованої літератури та нормативної бази додається на початку курсу та до кожної теми окремо.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні доктрини сучасного адміністративного права, вітчизняне адміністративне законодавство; адміністративна правозастосовча та судова практика.

Практичні заняття з вказаної навчальної дисципліни мають на меті поглибити теоретичні знання студентів і навчити застосовувати їх під час вирішення практичних кейсів.

Під час підготовки до занять студенти мають ознайомитися з нормативно-правовими актами відповідно до теми й опрацювати навчальну та спеціальну літературу.

Після вивчення навчальної дисципліни студенти мають:

володіти основними теоретичними запитаннями з відповідної теми;

уміти аналізувати та застосовувати нормативно-правові акти відповідно до теми;

уміти аналізувати та застосовувати судову практику відповідно до теми;

уміти давати правову оцінку кейсів до теми заняття.

1. Ситуаційні завдання

Змістовий модуль 1. Загальна частина цивільного права

Тема 1. Поняття цивільного права та його система

Питання до теми

1. Поняття цивільного права як галузі права, як науки та навчальної дисципліни.
2. Місце цивільного права в системі права України.
3. Співвідношення цивільного і господарського права.
4. Відмежування цивільного права від інших галузей права України, які регулюють майнові та немайнові відносини.
5. Значення цивільного права в діяльності органів внутрішніх справ України.
6. Предмет цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
7. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості.
8. Поняття, значення та види функцій цивільного права.
9. Поняття, значення та види принципів цивільного права.
10. Поняття та елементи системи цивільного права.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [28; 40; 41].

Завдання 1

Складіть, спираючись на Цивільний кодекс України, схему "Відносини, що регулюються цивільним законодавством".

Які правові акти складають систему цивільного законодавства? Назвіть 5 правових актів, що не входять до системи цивільного законодавства, однак містять норми цивільного права.

Завдання 2

Визначте, чи є цивільно-правовими відносини, що виникли за таких обставин: акціонерне товариство "Барвінок" передало державному

унітарному автотранспортному підприємству для доставки в магазин "Меркурій", що належить товариству з обмеженою відповідальністю "Зеніт", свою продукцію – 20 тис. м тканин на суму 2 млн грн. Під час перевірки вантажу на складі магазину виявилася нестача товару на суму 44 тис. грн.

Завдання 3

Громадянин С. І. Петренко звернувся до господарського суду з позовною заявою про стягнення завданої шкоди шляхом пошкодження його огороження (що розмежовувало місце загального користування та його ділянки, що належить суб'єктам на праві спільної власності). Господарський суд відмовив у прийнятті такого позову, вмотивовуючи тим, що це питання має розглядати суд загальної юрисдикції, у зв'язку з тим, що предмет цього спору є особисті майнові та немайнові права.

1. Чи правомірна відмова господарським судом у розгляді цієї справи?

2. Чи є предметом цивільного права відносини з приводу поділу права власності?

3. Дайте характеристику предмета цивільного права.

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення цивільного права як галузі права, як науки та навчальної дисципліни.

2. Яке місце посідає цивільне право в системі права України?

3. Як співвідносяться цивільне та господарське право?

4. У чому полягає предмет цивільно-правового регулювання суспільних відносин?

5. Надайте правову характеристику методам цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості.

6. Охарактеризуйте функції цивільного права.

7. Проаналізуйте поняття, значення та види принципів цивільного права.

8. Надайте правову характеристику елементам системи цивільного права.

Тема 2. Цивільне законодавство України

Питання до теми

1. Цивільне право та цивільне законодавство. Загальні засади цивільного законодавства.
2. Акти цивільного законодавства, їхня система.
3. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
4. Акти цивільного законодавства та договір. Звичай. Міжнародний договір, що регулює цивільні відносини, як частина національного цивільного законодавства України.
5. Співвідношення загального та спеціального законодавства. Аналогія закону й аналогія права.
6. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій і норм моралі.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 12; 38 – 41].

Завдання 1

Громадянин А. В. Шевченко, зупинившись у готелі "Хаят" м. Києва, помітив відсутність власних речей у номері, а саме: телефона, каблучки та костюма. Він звернувся до адміністрації готелю про відшкодування вартості речей. Готель заперечив проти позову, посиляючись на те, що відповідно до розпорядження адміністрації він мав здати речі до камери схову для цінних речей. В іншому випадку адміністрація за зникнення речей відповідальності не несе. Також вони посилалися на "Правила проживання в готелях м. Києва", що були прийняті обласною адміністрацією, в яких зазначено, що готель не відповідає за схоронність речей, що не здані до спеціальної камери схову.

1. Чи є правила проживання актом цивільного законодавства?
2. У якому випадку вони мають юридичну силу?
3. Визначте систему цивільного законодавства.

Завдання 2

Під час вирішення спірного питання між споживачами житлово-комунальних послуг С. С. Івановим і теплостачальною організацією

"Харківобленерго" суддя, спираючись на положення, затверджене Кабміном "Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної й гарячої води та водовідведення", визнав внесені зміни в типовий договір незаконними (що не мають юридичної сили). Адвокат І. І. Сидоров, керуючись положеннями Цивільного кодексу, оскаржив рішення суду першої інстанції, мотивуючи тим, що Цивільний кодекс за силою закону вищий, ніж Постанова Кабміну, та надає можливість уточнення.

1. Яке рішення прийме апеляційний суд?

2. Дайте характеристику системи цивільного законодавства, з огляду на сили дії норм правового акту.

3. Як співвідносяться закон і постанова Кабміну?

Завдання 3

Товариство обмеженої відповідальності (ТОВ) "Рент" (орендодавець) надало в оренду філії, зареєстрованої у Франції, компанії "Фунд" (орендарю) земельну ділянку в Київській області для проведення літніх вечірок під відкритим небом.

У зв'язку з неотриманням орендної плати за черговий період орендодавець направив орендарю лист, у якому вимагав негайно погасити заборгованість і сплатити пеню за прострочення платежу. У процесі підготовки відповіді на лист орендодавця молодий юрист компанії "Фунд" ознайомився з договором оренди, укладеним між ТОВ "Рент" і філією компанії "Фунд", та прийшов до висновку, що цей договір є недійсним, оскільки згідно з ч. 2 ст. 93 Земельного кодексу України земельні ділянки можуть передаватися в оренду громадянам та юридичним особам України, іноземцям і особам без громадянства, іноземним юридичним особам, міжнародним об'єднанням й організаціям, а також іноземним державам. Отже, в цьому переліку немає філій.

Отримавши цю інформацію, компанія "Фунд" вирішила не здійснювати платежі за недійсним договором оренди та почала пошук приміщення, придатного для організації дозвілля.

Яка роль договорів і корпоративних актів у регулюванні цивільно-правових відносин? Чи є вони джерелами цивільного права?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Проаналізуйте цивільне право та цивільне законодавство. У чому полягають загальні засади цивільного законодавства?
2. Охарактеризуйте акти цивільного законодавства та їхню систему.
3. Наведіть приклади дії актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
4. Надайте правову характеристику міжнародному договору, що регулює цивільні відносини.
5. У чому полягає співвідношення загального та спеціального законодавства? Проаналізуйте аналогію закону й аналогію права.
6. У чому полягає правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій і норм моралі?

Тема 3. Цивільні правовідносини

Питання до теми

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
2. Способи та порядок захисту цивільних прав.
4. Елементи структури цивільних правовідносин.
5. Види цивільних правовідносин.
6. Здійснення цивільних прав і виконання юридичних обов'язків.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7 – 10; 12 – 15; 18; 33; 38 – 41].

Завдання 1

Від'їжджаючи у відпустку, В. І. Матвієнко взяв у борг у свого знайомого М. Н. Петрова 20 000 грн, а також речі, що були йому необхідні для відпочинку. Під час відпочинку гроші та інші позичені речі у В. І. Матвієнка було вкрадено. Коли він повернувся додому, відмовився повертати гроші та відшкодувати вартість вкрадених речей, оскільки, на його думку, він не несе відповідальності за дії злочинців.

1. Чи є юридично обґрунтованими аргументи В. І. Матвієнка?
2. Які правовідносини виникли між зазначеними в тексті завдання особами?

Завдання 2

Фермер В. В. Карпенко мав власне господарство. Він систематично випускав тварин, що жили в нього, та не здійснював належного нагляду за ними. Внаслідок цього тваринами було зіпсовано значну частину врожаю на сусідніх земельних ділянках.

Які правовідносини в цьому випадку виникли між В. В. Карпенко і його сусідами? Дайте характеристику елементам цих відносин.

Завдання 3

25 лютого 2015 року було винесено рішення суду про розірвання шлюбу між громадянами А. І. Жуковим і З. І. Петренко. 3 березня 2015 року А. І. Жуков загинув в автокатастрофі. На майно, яке залишилося після його смерті претендували: З. І. Петренко, М. О. Чорна, з якою А. І. Жуков перебував у фактичних шлюбних відносинах з 2010 року, та їхній син Михайло, що народився 10 березня 2015 року.

- 1. Які правовідносини виникли у цій ситуації?*
- 2. Хто є суб'єктами цих правовідносин?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення цивільним правовідносинам.
2. У чому полягають способи та порядок захисту цивільних прав?
3. Проаналізуйте елементи структури цивільних правовідносин.
4. Наведіть приклади видів цивільних правовідносин.
5. Охарактеризуйте особливості здійснення цивільних прав і виконання юридичних обов'язків.

Тема 4. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків

Питання до теми

1. Поняття та значення підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

2. Класифікація юридичних фактів. Події та дії, правомірні й неправомірні дії, вчинки та акти, адміністративні акти і правочини.
3. Значення класифікації юридичних фактів.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7 – 10; 12 – 15; 18; 33; 38 – 41].

Завдання 1

О. М. Кличко любляв музику в стилі "рок" та постійно вмикав на повну потужність свій музичний центр, інколи навіть і вночі. Це призводило до конфліктів з сусідами, у деяких з них були маленькі діти. На вимогу сусідів про дотримання режиму О. М. Кличко не реагував. Сусіди неодноразово зверталися до поліції, однак проведені виховні бесіди не дали бажаного результату.

1. Чи є правовідносини між О. М. Кличком та сусідами цивільними?
2. Що є підставою для виникнення цих правовідносин?
3. Дайте характеристику правовідношення згідно з прийнятою класифікацією.

Завдання 2

Громадянин А. С. Будянський декілька років виготовляв за договором підряду на своєму подвір'ї гончарні вироби та передавав їх для реалізації фізичній особі-підприємцю М. О. Рожкову. За кожен партію товару А. С. Будянський отримував певну суму грошей, встановлену усною домовленістю. Із настанням пенсійного віку А. С. Будянський звернувся до М. О. Рожкова з проханням видати довідку про отриману заробітну плату та видати трудову книжку. Однак М. О. Рожков відповів, що він, як фізична особа-підприємець, який працює на єдиному податку, не зобов'язаний заводити трудові книжки та в нього немає працевлаштованих працівників. Він порадив А. С. Будянському звернутися до податкової інспекції та взяти витяг про сплачені ним податки, і у такий спосіб вирішити питання про розмір облікової суми для вирахування розміру пенсії. Але виявилось, що А. С. Будянський як безробітний стояв на обліку в бюро працевлаштування і вже рік отримував допомогу як безробітний. Податки він не сплачував і декларації про отримані доходи не подавав.

- 1. Які галузі права регулюють ці відносини?*
- 2. Визначте, які з них урегульовані нормами приватного та публічного права.*

Завдання 3

Громадянин В. В. Іванов за власний рахунок видав роман і уклав з двома харківськими підприємцями договір на реалізацію своєї книги. Після спливу одного місяця у м. Дніпро він виявив факт незаконного продажу своєї книги та звернувся до співробітників органів поліції з вимогою про фіксацію факту продажі. Співробітники поліції спільно з відділом із боротьби зі злочинами у сфері використання прав інтелектуальної власності склали протокол і почали провадження. У подальшому, під час перевірки, у продажу виявилось всього 3 книжки, внаслідок цього справа була припинена за підставою малозначності діяння.

- 1. Які галузі права регулюють зазначені відносини?*
- 2. Якою книгою ЦК України передбачено врегулювання зазначених відносин?*
- 3. Зазначте обставину, що стала підставою виникнення цивільно-правового відносини.*

Контрольні питання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
2. Наведіть класифікацію юридичних фактів.
3. У чому полягає значення класифікації юридичних фактів?

Тема 5. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів

Питання до теми

1. Здійснення цивільних прав і виконання обов'язків.
2. Межі здійснення цивільних прав. Умови виконання цивільних обов'язків.
3. Поняття права на захист цивільних прав та інтересів.

4. Форми захисту цивільних прав та інтересів.
5. Способи захисту цивільних прав та інтересів.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 12; 14; 31; 37; 40 – 42].

Завдання 1

А. А. Осипова уклала договір купівлі-продажу своєї двокімнатної квартири у центрі м. Дергачі. Через декілька днів прокурор звернувся з позовом до районного суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Виявилось, що в А. А. Осипової було троє неповнолітніх дітей, яких вона під час приватизації не вказувала у відповідних документах як таких, що проживають з нею, а зазначила, що вони мешкають з батьком у м. Чугуїв. Після того, як А. А. Осипова після проведеної приватизації стала єдиним власником квартири, вона продала її С. І. Кулішу.

1. Чи має місце порушення прав (інтересів) дітей А. А. Осипової порушеними?
2. Чи має право прокуратура здійснювати захист дітей?
3. Які способи захисту прокуратура може застосовувати в цій ситуації?

Завдання 2

А. А. Кравченко та Р. А. Пімкова отримали від свого батька у спадщину право власності на однокімнатну квартиру. Оскільки в них не було іншого власного житла, вони вирішили заселитися в успадковану квартиру. У результаті цього в однокімнатній квартирі почали проживати Р. А. Пімкова з чоловіком та А. А. Кравченком. У зв'язку з тим, що Р. А. Пімкова з чоловіком сварилися та приводили у квартиру сторонніх людей, А. А. Кравченку проживати з ними було вкрай важко. Після чергової сварки подружжя в стані алкогольного сп'яніння А. А. Кравченко змушений був знову переїхати до гуртожитку і звернутися до суду. В позовній заяві він вимагав зобов'язати Р. А. Пімкову виплатити йому грошову компенсацію за частку у праві спільної часткової власності на квартиру, а також відшкодувати йому оплату оренди кімнати у гуртожитку. У суді Р. А. Пімкова заявила, що в неї немає грошей і вона не може задовольнити позовні

вимоги А. А. Кравченка. Тоді він запропонував продати квартиру, а гроші поділити навпіл, на що Р. А. Пімкова теж не погодилася, оскільки на гроші, отримані від продажу квартири, вона не зможе придбати придатне для проживання житло.

- 1. Чи можна вважати права (інтереси) А. А. Кравченка порушеними?*
- 2. Чи правильно А. А. Кравченко обрав способи захисту своїх прав?*
- 3. Чим порушення прав відрізняється від їхнього невизнання чи оспорювання?*

Завдання 3

М. Г. Грищенко у своєму гаражі, розташованому на земельній ділянці, яка йому належала на праві власності, відкрив пункт зі збирання макулатури та пляшок. У зв'язку з необхідністю розширити приміщення він вирішив перебудувати гараж. Коли він почав перебудову без відповідних дозволів, до органів місцевого самоврядування почали надходити скарги від сусідів М. Г. Грищенко, в яких зазначалося, що діяльність М. Г. Грищенко спричиняє їм незручності, оскільки до пункту постійно йдуть люди без постійного місця проживання, біля гаража завжди брудно та шумно. Не отримавши відповіді на свої скарги, сусіди перед гаражем М. Г. Грищенко вирили велику яму, чим позбавили його можливості користуватися цим приміщенням і продовжувати здійснювати підприємницьку діяльність. М. Г. Грищенко звернувся до суду для захисту свого майнового права.

- 1. Чи правомірні дії М. Г. Грищенко?*
- 2. Які форми захисту використали сусіди М. Г. Грищенко?*
- 3. Які приклади самозахисту, який би відповідав законодавчим вимогам, ви знаєте?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Проаналізуйте здійснення цивільних прав і виконання обов'язків.
2. Охарактеризуйте умови виконання цивільних обов'язків.
3. Надайте правовий аналіз поняття права на захист цивільних прав та інтересів.
4. Проаналізуйте форми захисту цивільних прав та інтересів.
5. Назвіть способи захисту цивільних прав та інтересів.

Тема 6. Фізична особа

Питання до теми

1. Поняття фізичної особи. Правоздатність фізичної особи.
2. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
3. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
4. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
5. Визнання фізичної особи зниклою безвісти.
6. Оголошення фізичної особи померлою.
7. Індивідуалізація фізичної особи.
8. Акти цивільного стану.
9. Фізична особа-підприємець.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 13; 18; 31; 40; 41].

Завдання 1

Дванадцятирічний Петро за участь у дитячих телепередачах отримав винагороду у розмірі 1 000 грн. За ці гроші він купив телефон (500 грн) і маркер (20 грн). Батьки Петра вирішили, що він нераціонально витратив гроші, оскільки в нього вже є телефон і декілька маркерів. Наступного дня вони повернули все до магазину, вимагаючи повернення затрачених грошей. У магазині їм було відмовлено у зв'язку з тим, що хлопчик придбав товари за власні гроші, якими неповнолітні особи можуть розпоряджатися самостійно.

1. Який правочин слід вважати дрібним побутовим?
2. Чи правомірною є відмова магазину в поверненні грошей за товар, що був придбаний неповнолітньою дитиною?
3. Які правочини мають право вчиняти малолітні особи?

Завдання 2

Шістнадцятирічний А. М. Симоненко уклав трудовий договір з ТОВ і почав працювати реалізатором в одному з магазинів, що належали товариству. Через кілька місяців батьки А. М. Симоненка звернулися

до директора ТОВ. Вони зазначили, що син нерационально витрачає свою заробітну плату – відвідує ресторани, купує ювелірні вироби та дорогий одяг, при цьому сім'я знаходиться у скрутному матеріальному становищі, тому що крім нього в сім'ї є ще троє малолітніх дітей, а мати А. М. Симоненка є непрацездатною за станом здоров'я. Директор ТОВ прислухався до батьків та розпорядився видавати частину заробітної плати батькам.

- 1. Який обсяг правоздатності неповнолітньої особи?*
- 2. Чи правильно зробив директор ТОВ?*

Завдання 3

До дня 15-річчя Володимира старший брат подарував йому мопед "Верховина". Через деякий час Володимир за побутовим правочином обміняв мопед на легкий мотоцикл "Мінск", який через 3 дні був украдений. Батько Володимира вимагав повернути мопед, на що одержав відмову. Тоді він звернувся з позовом до суду.

- 1. Дайте юридичну оцінку вказаним діям.*
- 2. Яке рішення має винести суд?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняття фізичної особи. Назвіть складники правоздатності фізичної особи.
2. Проаналізуйте цивільну дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
3. У чому полягає обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи?
4. Яка встановлена процедура визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності?
5. Як відбувається визнання фізичної особи зниклою безвісти?
6. Як відбувається оголошення фізичної особи померлою?

Тема 7. Опіка та піклування

Питання до теми

1. Поняття та значення опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування судом.

2. Встановлення опіки та піклування органом опіки й піклування. Місце встановлення опіки або піклування.
3. Призначення опікуна або піклувальника.
4. Суб'єкти опіки та піклування.
5. Фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником.
6. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 13; 18; 31; 40; 41].

Завдання 1

Після розірвання шлюбу батьків п'ятирічний Сашко залишився проживати з матір'ю в м. Харкові. Його батько вступив на військову службу за контрактом і звідти перераховував аліменти на утримання сина. Через рік мати Сашка важко захворіла та померла. Після цього хлопчик тимчасово проживав у родичів, які не мали наміру взяти його на виховання у свою сім'ю, вважаючи, що виховувати Сашка має його батько. На запит органу опіки та піклування командир військової частини повідомив, що батько Сашка відбув для подальшого проходження служби в район збройного конфлікту. Наступні запити про його місцезнаходження результату не дали. Через місяць після направлення останнього запиту орган опіки та піклування вжив необхідних заходів з постановки Сашка на облік дітей, які залишилися без піклування батьків, а ще через три місяці Сашко був усиновлений у судовому порядку подружжям Петченко, які проживають в одному з міст Київської області.

Через шість місяців після усиновлення до Харкова приїхав батько Сашка, який пояснив, що потрапив у полон і протягом тривалого часу утримувався незаконним озброєним формуванням. Вважаючи дії органу опіки та піклування незаконними, він зажадав, щоб йому були надані відомості про сина та звернувся до суду з вимогою про скасування усиновлення, заявивши, що він має переважне право на виховання своєї дитини.

1. Чи обґрунтовано діяв орган опіки та піклування, ставлячи Сашка на облік дітей, які залишилися без піклування батьків?

2. Вкажіть підстави визнання дітей такими, що залишилися без піклування батьків.

3. Яке рішення має ухвалити суд за заявою рідного батька Сашка?

Завдання 2

Рано вранці на ганку відділу поліції черговий виявив згорток, у якому опинився хлопчик приблизно місячного віку. Дитина була передана органу опіки та піклування, який, у свою чергу, помістив його до будинку дитини.

1. Які документи мають скласти співробітники поліції в разі знайдення дитини?

2. Які документи має скласти орган опіки та піклування для постановки цієї дитини на облік як дитини, що залишилася без піклування батьків?

3. Які органи і в якому порядку здійснюють облік дітей, які залишилися без піклування батьків?

3. Які права має дитина, поставлена на облік як дитина, що залишилася без піклування батьків, і влаштована до виховного або лікувального закладу? Хто та як їх здійснює?

Завдання 3

І. В. Прокопенко звернулася в нотаріальну контору з проханням завірити від імені її 12-річної доньки договір купівлі-продажу будинку, одержаного нею в спадщину. Крім цього, вона продала й інші речі, успадковані донькою (телевізор, два килими, меблі). Щодо прохання неповнолітньої І. В. Прокопенко дільничний інспектор попередив матір про недопустимість продавати речі дочки без її згоди. Остання відповіла, що це не входить у компетенцію органів внутрішніх справ, і вона як мати має право розпоряджатися майном своєї дитини, а виручені від продажу гроші вона витратила на покупку умеблювання квартири, де вони з донькою мешкають. За повідомленням інспектора, відділ освіти подав позов про визнання укладених правочинів недійсними.

Відповіді потрібно давати з посилання на відповідні частини та статті ЦК України.

1. Який правовий статус відділу освіти?

2. Чи правомірні дії І. В. Прокопенко?
3. Чи буде задоволена вимога відділу освіти?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Що таке "опіка" та "піклування"? Як відбувається встановлення опіки та піклування судом?
2. Як відбувається встановлення опіки та піклування органом опіки і піклування?
3. Охарактеризуйте процедуру призначення опікуна або піклувальника.
4. Назвіть суб'єкти опіки та піклування.
5. У яких випадках фізична особа не може бути опікуном або піклувальником?
6. Коли встановлюється опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника?

Тема 8. Юридичні особи

Питання до теми

1. Поняття та основні ознаки юридичної особи.
2. Правоздатність, дієздатність юридичної особи.
3. Індивідуалізація юридичної особи.
4. Види юридичних осіб.
5. Організаційно-правові форми юридичної особи.
6. Створення юридичної особи, філіали та представництва юридичної особи.
7. Припинення юридичної особи.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 40 – 42].

Завдання 1

Акціонерне товариство (АТ) "Станок" уклало з підприємцем В. І. Степаненком договір купівлі-продажу, відповідно до якого останній придбав у товариства автомобіль "Ланос" за 30 000 грн. З боку товариства договір підписав голова правління А. В. Сидоров. Незабаром АТ "Станок"

звернулося до суду з вимогою про визнання договору недійсним, оскільки за статутом товариства голова правління має право укладати від імені товариства правочини з відчуження основних засобів не інакше, як за попереднім погодженням з наглядовою радою. Справу було передано на розгляд суду.

1. Яке, на вашу думку, рішення має ухвалити суд?

2. Чи змінилося б рішення суду, якщо В. І. Степаненко був би акціонером АТ і голосував на загальних зборах акціонерів за вказане обмеження компетенції голови правління?

Завдання 2

А. В. Пилипенко і С. О. Самсоненко вирішили створити ТОВ "Міжнародний кредитний центр". Статутний капітал товариства був визначений у 200 000 грн і сформований за рахунок передачі товариству рухомого майна та цінних паперів. Основним видом діяльності товариства у статуті була визначена діяльність із надання фінансових кредитів. Необхідні документи було подано для державної реєстрації товариства. Проте реєстратор відмовився проводити реєстрацію юридичної особи, посилаючись на ст. 89 ЦК України, а також на ст. 5 і 9 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". Рішення державного реєстратора А. В. Пилипенко та С. О. Самсоненко оскаржили в суді.

1. Чи правильне рішення реєстратора?

2. Які організаційно-правові форми встановлено для окремих видів діяльності законодавством України?

3. Вирішіть справу.

Завдання 3

ТОВ "Сила", АТ "Укртранс", що складається з однієї особи, а також фізичні особи В. В. Карпенко, М. А. Павлов та З. С. Жура вирішили створити товариство з вироблення будівельних матеріалів.

Засновники звернулися за консультацією до юриста за такими запитаннями:

1. Чи можуть вони разом створити АТ та якого типу?

2. Чи можна змінювати тип АТ та чи буде це вважатися перетворенням?

3. Чи потрібно зазначеним особам укласти між собою договір, і якщо так, то який його зміст?

4. Який установчий документ АТ та органи управління?

5. Які етапи створення АТ?

6. Як утворюється статутний капітал АТ? У який спосіб відбувається його зменшення чи збільшення?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення юридичної особи.

2. Охарактеризуйте правоздатність, дієздатність юридичної особи.

3. У чому полягає індивідуалізація юридичної особи?

4. Назвіть види юридичних осіб і надайте їхню правову характеристику.

5. Проаналізуйте організаційно-правові форми юридичної особи.

6. Як відбувається створення юридичної особи, філіалів і представництв юридичної особи?

7. Що є підставою для припинення юридичної особи?

Тема 9. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах

Питання до теми

1. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

2. Українська держава як суб'єкт цивільного права, особливості його правового становища.

3. Автономна Республіка Крим, адміністративно-територіальні утворення у відносинах, що регулюються цивільним законодавством.

4. Органи та представники, через яких діють держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у цивільних відносинах.

5. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 40 – 42].

Завдання 1

Територіальна громада м. Львів уклала з польською фірмою Квант контракт на постачання машини для укладки асфальтового покриття Broadway, вартістю 2 млн євро. Польська фірма виконала свої зобов'язання, але територіальна громада не змогла розрахуватися своєчасно через брак коштів. Проте керівництво територіальної громади запевнило, що за її борги розрахується держава.

Проаналізуйте ситуацію. В якому розмірі держава відповідає за борги територіальних громад?

Завдання 2

Державний сільськогосподарський заклад освіти третього рівня акредитації через серію фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевищення витрат електроенергії на суму 1 млн 300 тис. грн за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося через те, що з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу інститут отримає необхідні додаткові кошти. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їхня кількість значно скоротилася. Керівництво ВЗО на вимоги ВАТ Харківобленерго сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВЗО покриє усі борги з державного бюджету. Коли ВАТ Харківобленерго попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Проаналізуйте ситуацію з юридичного погляду й визначте відповідальність держави в цьому випадку.

Завдання 3

Керівництво Чорноморського пароплавства вирішило передати теплохід “Леонід Собінов” українсько-грецькій компанії “Фрейд лайн шіплінг ЛТД” з наступним переходом до неї права власності на це судно. Крім цього, це саме керівництво взяло в оренду підрозділ продовольчого забезпечення флоту та потім перетворило його в акціонерне товариство

закритого типу. Прокуратура підготувала подання про визнання таких дій незаконними.

1. Проаналізуйте вказану ситуацію. Чи правильно зробила прокуратура?

2. Складіть проект подання про порушення чинного законодавства в описаній ситуації.

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. У чому полягає участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах?

2. Надайте правову характеристику української держави як суб'єкта цивільного права, особливості його правового становища.

3. Яке місце посідає Автономна Республіка Крим, адміністративно-територіальні утворення у відносинах, що регулюються цивільним законодавством?

4. Яка відповідальність передбачена за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад?

Тема 10. Об'єкти цивільних прав

Питання до теми

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав.

2. Речі як об'єкти цивільних прав.

3. Класифікація речей та їхнє правове значення.

4. Оборотоzdатність речей у цивільному праві.

5. Майно як особливий об'єкт цивільних прав.

6. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності.

7. Цінні папери.

8. Роботи та послуги.

9. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їхні поняття та види.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10 – 12; 14; 38 – 42].

Завдання 1

М. М. Брезін по телефону домовився з В. В. Семеновим про купівлю антикварної рушниці, яку він напередодні оглянув, і перерахував за неї переказом гроші. Коли М. М. Брезін прийшов її забирати, В. В. Семенов вийняв рушницю з футляра і передав покупцеві. На вимогу передати і футляр В. В. Семенов відповів, що футляр він замовляв окремо від рушниці, що підтверджено квитанцією, і може його також продати за додаткову суму. Вважаючи, що рушниця і футляр є предметом однієї угоди, М. М. Брезін звернувся з позовом до суду.

- 1. Як необхідно вирішити справу?*
- 2. Підготуйте письмову консультацію.*

Завдання 2

О. Б. Матросенко та С. С. Шариченко уклали з фермером І. О. Федоренком договір найму корови. Незабаром корова отелилася.

Наймачів цікавлять відповіді на такі запитання:

- 1. Хто є власником корови?*
- 2. Хто є власником теляти?*
- 3. Хто є власником молока, що дає корова?*
- 4. У який спосіб і в яких межах власник може здійснювати своє право?*

Завдання 3

Під час проведення маневрових робіт на дільниці під'їзних шляхів заводу "Південмаш" трапилася аварія, у результаті якої згорів тепловоз цього заводу. У процесі розслідування справи про порушення правил техніки безпеки було встановлено, що причиною аварії стало грубе порушення правил безпеки руху працівниками відділення залізниці. Завод як спосіб розрахунків вимагав від відділення залізниці передати йому один із недавно придбаних залізницею тепловозів аналогічної марки, а від запропонованої грошової компенсації відмовився, посилаючись на те, що у результаті аварії завод не може нормально обслуговувати виробничу діяльність. Після категоричної відмови залізниці в задоволенні претензії завод звернувся з позовом до господарського суду.

1. До якого виду майна належить тепловоз і який його правовий режим?
2. Як має проводитися відшкодування шкоди машинобудівельному заводу?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняттю "об'єкти цивільних прав".
2. Назвіть основні риси речей як об'єкти цивільних прав.
3. Наведіть класифікацію речей та їхнє правове значення.
4. Що таке "оборотоздатність речей" у цивільному праві?
5. Проаналізуйте майно як особливий об'єкт цивільних прав.
6. Охарактеризуйте гроші (грошові кошти) та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
7. Охарактеризуйте нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

Тема 11. Правочини

Питання до теми

1. Поняття, ознаки та значення правочинів.
2. Види правочинів.
3. Форми правочину та правові наслідки їхнього недотримання.
4. Умови дійсності правочину.
5. Правові наслідки недотримання сторонами вимог закону під час здійснення правочину.
6. Тлумачення змісту правочину.
7. Недійсність правочину.
8. Вчинення правочинів представником.
9. Довіреність.
10. Форма довіреності.
11. Припинення представництва.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 15; 40 – 42].

Завдання 1

Громадянин І. І. Гавор 3 квітня 2004 року видав громадянину П. Р. Зуєву довіреність строком на 3 місяці на продаж одержаного ним у спадщину

житлового будинку за 10 тис. грн. У зв'язку з хворобою громадянин П. Р. Зуєв передоручив у червні цього самого року виконання доручення громадянину Р. О. Малишку, про що у листі й електронному SMS-повідомленні сповістив громадянина І. І. Гавора, але відповіді не одержав. Оскільки за обумовлену суму будинок ніхто не купив, громадянин Р. О. Малишко знизив суму до 8 тис. грн, і продав його 30 липня, а гроші поштою переслав громадянину І. І. Гавору. Останній звернувся до суду з позовом до громадянина П. Р. Зуєва про повернення 2 тис. грн і витрат з пересилання грошей, мотивуючи це тим, що пересилати гроші він не просив.

Яке рішення має винести суд?

Завдання 2

Семирічний Д. М. Щербанюк отримав у спадщину від далекої родички дачу. У зв'язку з переїздом до іншого міста батьки Д. М. Щербанюка вирішили продати дачу П. С. Філіпову. Звернувшись до адвоката, вони поставили перед ним такі запитання:

- 1. Чи мають право батьки укласти договір купівлі-продажу дачі?*
- 2. Чи потрібна згода Д. М. Щербанюка на продаж дачі?*
- 3. Чи потрібна згода органу опіки та піклування на укладання такого договору?*
- 4. Чи зміняться ваші відповіді, якщо вік Д. М. Щербанюка буде не сім, а п'ятнадцять років?*

Завдання 3

Л. О. Жемакін і С. Ю. Гринац уклали договір купівлі-продажу матеріалів на суму, що перевищує в чотири рази розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних осіб з розстроченням оплати товару на 13 місяців від дня укладення договору. Під час укладення договору між ними виник спір щодо форми договору. С. Ю. Гринац вважає, що цей договір має бути укладений у письмовій формі, оскільки згідно зі ст. 206 ЦК України він не є договором, що повністю виконується сторонами в момент його вчинення. Л. О. Жемакін наполягав на тому, що відповідно до ст. 208 ЦК України письмова форма договору між фізичними особами необхідна тільки в тому випадку, коли він укладається на суму, що перевищує не менше як у 20 разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів фізичних

осіб. Він не погоджується з тим, що цей договір не є таким, що повністю виконується сторонами в момент його вчинення, оскільки згідно зі ст. 694 ЦК України з моменту передання товару і до його оплати, товар, проданий у кредит, визнається таким, що перебуває у заставі в продавця для забезпечення виконання покупцем обов'язку щодо оплати товару.

1. У якій формі має бути укладений правочин?

2. Які вимоги щодо укладання правочину передбачено ЦК України?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Що таке "правочини"? Надайте тлумачення змісту правочину.

2. Наведіть класифікацію видів правочинів.

3. Які існують форми правочину?

4. Які умови дійсності правочину передбачені законом?

5. Назвіть правові наслідки недотримання сторонами вимог закону під час здійснення правочину.

6. Охарактеризуйте недійсність правочину.

7. Які основні вимоги до вчинення правочинів представником встановлені на законодавчому рівні?

Тема 12. Представництво

Питання до теми

1. Поняття, підстави виникнення та види представництва.

2. Вчинення правочинів представником.

3. Довіреність.

4. Припинення представництва.

5. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Рекомендована література: основна [1 – 3; 5]; додаткова [7; 10; 15; 40 – 42].

Завдання 1

Громадянин С. Л. Винник зареєструвався як суб'єкт підприємницької діяльності – фізичної особи. Через деякий час він видав довіреність

на здійснення підприємницької діяльності від його імені громадянину К. С. Чкалову. До складу повноважень представника були включені всі можливі правочини та інші дії, у яких виникне необхідність під час здійснення підприємницької діяльності (укладення договорів, надання звітів, представництво інтересів в органах державної влади, розпорядження розрахунковими рахунками, отримання готівки в банку, сплата податків та інші). Через деякий час органами державної податкової адміністрації були виявлені порушення податкового законодавства – приховування прибутку від оподаткування. Постало запитання: хто є суб'єктом відповідальності в такому випадку? Чи мав право громадянин С. Л. Винник видавати довіреність громадянину К. С. Чкалову з переліком вказаних повноважень?

- 1. Що мав пояснити нотаріус у ході посвідчення такої довіреності?*
- 2. Скоєння яких дій не допускається через представника?*

Завдання 2

Громадянин Петров вирішив купити легковий автомобіль на автомобільному ринку міста Харкова. З метою уникнути зайвих витрат під час оформлення договору купівлі-продажу вирішили передачу автомобіля оформити за допомогою довіреності. Продавець видав громадянину О. В. Петрову генеральну довіреність, за якою передавав усі права та обов'язки, що можуть виникнути під час використання автомобіля, останньому. При цьому громадянин О. В. Петров передав продавцеві визначену суму грошей (вартість авто). Через деякий час продавець пред'явив позов до громадянина О. В. Петрова про повернення авто з чужого незаконного володіння.

- 1. Яке рішення в такому випадку має винести суд?*
- 2. Які підстави припинення представництва за довіреністю?*

Завдання 3

Громадянка Н. С. Петренко уклала з продавцем магазину "Весна" договір купівлі-продажу взуття. Через декілька днів вона виявила суттєві недоліки товару та звернулася до магазину з вимогою замінити товар або повернути гроші. У день звернення в магазині працював інший продавець, який відмовився задовольнити вимоги покупця, мотивуючи це тим,

що угода купівлі-продажу укладалась не ним, а його колегою, отже, вирішувати питання про заміну товару чи повернення грошей має продавець, який укладав цей правочин.

1. Чи правомірною була відмова продавця громадянці Н. С. Петренко?

2. Для кого створюються юридичні наслідки правочинів, що вчинені представником?

3. У чому сутність представництва, заснованого на адміністративному розпорядженні власника підприємства?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте поняття, підстави виникнення та види представництва.

2. Які вимоги до вчинення правочинів представником встановлені законодавством України?

3. Які існують підстави припинення представництва?

4. Які правові наслідки відмови представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю?

Тема 13. Строки та терміни у цивільному праві.

Позовна давність

Питання до теми

1. Поняття строку і терміну, їхнє значення та види.

2. Обчислення строків.

3. Поняття, сутність і значення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

4. Види позовної давності.

5. Обчислення та перебіг позовної давності.

6. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.

7. Наслідки спливу позовної давності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 8; 10 – 12; 14; 23; 24; 32; 40 – 42].

Завдання 1

Виїжджаючи в лютому 2016 року у тривале зарубіжне відрядження, громадянин Ю. П. Михайлов передав своєму сусідові громадянину В. В. Золотову на зберігання деякі домашні речі: телевізор, холодильник, ліжко, шафу та інше. Відносини сторін при цьому були врегульовані договором зберігання, укладеним на 2 роки. Повернувшись у квітні 2018 року з відрядження, громадянин Ю. П. Михайлов попросив громадянина В. В. Золотова повернути передані йому речі, але почув відмову. Громадянин В. В. Золотов пояснив, що громадянин Ю. П. Михайлов пропустив строк позовної давності на витребування речей, який закінчився, на думку громадянина В. В. Золотова, в лютому 2016 року.

- 1. Який засіб захисту порушених прав доцільно застосувати?*
- 2. Яке рішення має винести суд?*

Завдання 2

ТОВ "Будмаш" звернулося з позовом до господарського суду про відшкодування шкоди та стягнення з постачальника неустойки за недопоставку 10 км дроту у першому кварталі 2017 року за договором поставки. Господарський суд відмовив у прийнятті позову у зв'язку з пропуском позовної давності, посилаючись на те, що позов було заявлено у червні 2018 року. ТОВ оскаржило рішення суду, обґрунтовуючи це тим, що воно неодноразово вимагало від постачальника у квітні 2017 року та лютому 2018 року добровільної сплати збитків і неустойки, а 10 березня 2018 року відповідач обіцяв до 1 травня їх сплатити. Також, на думку представників товариства, позовна давність за вимогою з відшкодування збитків не сплинула.

- 1. З якого моменту починається перебіг позовної давності?*
- 2. Чи правомірні доводи позивача?*

Завдання 3

Маючи у власності 1/3 частини земельної ділянки, А. М. Матвієнко вирішив її продати. Він попередньо повідомив про це інших співвласників – С. В. Кучеренка та О. О. Цимбалюк 20 січня 2015 року. Не отримавши відповіді останніх, А. М. Матвієнко 28 лютого 2015 року уклав договір купівлі-продажу з І. В. Донець. О. О. Цимбалюк 4 березня подала позов

до суду, у якому просила поновити пропущений строк, оскільки пропустила вона його з поважних причин – у зв'язку з перебуванням під вартою.

1. Чи підлягають задоволенню вимоги О. О. Цимбалюк?

2. Які підстави зупинення перебігу позовної давності встановлено ЦК України?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте правову характеристику понять "строку" і "терміну", їхнє значення та види.

2. Як здійснюється обчислення строків?

3. Що таке "позовна давність"? Назвіть вимоги, на які позовна давність не поширюється.

4. Назвіть та охарактеризуйте види позовної давності.

5. Як відбувається обчислення та перебіг позовної давності?

6. Що таке "зупинення та переривання перебігу строків позовної давності"?

7. Які будуть наслідки спливу позовної давності?

Тема 14. Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи

Питання до теми

1. Поняття та види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.

2. Забезпечення здійснення особистих немайнових прав.

3. Обмеження особистих немайнових прав.

4. Захист особистих немайнових прав.

5. Поновлення порушеного особистого немайнового права.

6. Спростування недостовірної інформації. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права.

7. Правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права.

8. Право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 10; 11; 15; 20; 24; 27; 28; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Д. С. Яроцькому було відмовлено у відвідуванні дружини, що перебувала на лікуванні у пологовому будинку. Черговий лікар мотивував відмову в доступі до палати нормами правил внутрішнього розпорядку та забезпеченням санітарної гігієни. Харчі та необхідні речі лікар запропонував передавати через медсестру.

- 1. Чи є правомірною відмова лікаря?*
- 2. Які права має особа під час перебування на стаціонарному лікуванні?*

Завдання 2

Діти пацієнтки А. Г. Журби підготували позов проти лікарні про відшкодування моральної шкоди у зв'язку ненаданням інформації про стан здоров'я матері, яка знаходилася у відділенні лікарні у зв'язку з травмою голови, що була отримана в результаті падіння. Лікарі забороняли їм бачити матір і не надали лікарняної картки для консультації у відомого спеціаліста, мотивуючи це правом на таємницю про стан здоров'я. Після того вони раптово у медичній газеті побачили статтю, в якій ішлося про жінку, яка була доставлена у лікарню в той самий день та з такими самими симптомами, що і їхня мати.

- 1. Чи були порушені права пацієнтки А. Г. Журби у цій ситуації?*
- 2. Охарактеризуйте порушені права.*
- 3. Як можуть захистити порушені права вказані особи?*

Завдання 3

Громадянка Г. О. Григоренко перебувала у шлюбі 6 місяців з Павлом, після чого за їхнього спільною заявою шлюб було розірвано. Через 8,5 місяців після розлучення вона народила дитину. Коли подружжя звернулися з заявою про реєстрацію дитини, їм відмовили в реєстрації чоловіка як батька дитини та зареєстрували колишнього чоловіка. Вони звернулися зі скаргою до суду.

- 1. Що є об'єктом цих відносин?*
- 2. Про які правовідносини йдеться у завданні?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення особистих немайнових прав. Охарактеризуйте зміст особистого немайнового права.
2. У чому полягає забезпечення здійснення особистих немайнових прав?
3. Які встановлені обмеження особистих немайнових прав законодавством України?
4. Проаналізуйте захист особистих немайнових прав.
5. Що таке "поновлення порушеного особистого немайнового права"?
6. Як відбувається спростування недостовірної інформації?
7. Які існують правові наслідки невиконання рішення суду про захист особистого немайнового права?
8. Охарактеризуйте право фізичної особи, особисте немайнове право якої порушено, на відшкодування шкоди.

Тема 15. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Питання до теми

1. Право на життя.
2. Право на охорону здоров'я.
3. Право на медичну допомогу.
4. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.
5. Право на свободу. Право на особисту недоторканість.
6. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Патронат.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 10; 11; 15; 20; 24; 27; 28; 37; 40 – 42].

Завдання 1

О. В. Краснова пред'явила позов до ТОВ "Січ" про відшкодування моральної шкоди. У заяві позивачка зазначила, що 15 грудня після оплати покупок у торговому відділі супермаркету її безпідставно затримали працівники відповідача після виходу з торгового залу. У службовому приміщенні її примусово обшукали (перевірили сумку, речі у ній, верхній

одяг тощо). Відповідач, заперечуючи проти позову, вказав, що після повідомлення охоронця про вчинення спроби крадіжки товару одним з покупців, відповідно до Інструкції, що регламентує порядок проведення огляду речей та особистого огляду осіб на охоронюваних об'єктах, затвердженої головним директором ТОВ "Січ", О. В. Краснову було затримано та здійснено її огляд, який засвідчив відсутність у неї неоплачуваного товару. Вважаючи, що діями працівників ТОВ "Січ" було порушено її право на свободу й особисту недоторканність, О. В. Краснова звернулася до суду.

- 1. Які обмеження права на свободу й особисту недоторканність передбачені чинним законодавством?*
- 2. Вирішіть справу.*

Завдання 2

Позивач О. С. Домбровський зазначив, що внаслідок лікарської помилки та неналежного виконання лікарем А. В. Івановим своїх професійних обов'язків йому було поставлено неправильний діагноз, у результаті чого не проводилося необхідне лікування. Посилаючись на те, що внаслідок лікарської помилки йому було завдано матеріальної та моральної шкоди, просив задовільнити позов.

- 1. Хто є суб'єктом відповідальності?*
- 2. Правила договірної чи деліктної відповідальності мають діяти?*
- 3. Які особисті немайнові права порушені?*
- 4. Вирішіть справу.*

Завдання 3

Громадянина Грузії було безпідставно призвано на дійсну військову службу до Збройних сил України, чим заподіяно моральну та матеріальну шкоду.

Які особисті немайнові права було порушені та чому?

Контрольні питання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте право на життя як особисте немайнове право фізичної особи.

2. Охарактеризуйте право на охорону здоров'я як особисте немайнове право фізичної особи.
3. У чому полягає право на медичну допомогу?
4. Як регулюється право на безпечне для життя та здоров'я довкілля?
5. Чим декларується право на свободу та право на особисту недоторканість?
6. Як регулюється право на опіку або піклування? Що таке "патронат"?

Тема 16. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Питання до теми

1. Загальна характеристика особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
2. Загальна характеристика права на ім'я.
3. Загальна характеристика права на повагу до гідності та честі.
4. Загальна характеристика права на недоторканність ділової репутації.
5. Загальна характеристика права на індивідуальність.
6. Загальна характеристика права на особисте життя та його таємницю.
7. Загальна характеристика права на інформацію.
8. Загальна характеристика права на особисті папери та права на таємницю кореспонденції.
9. Загальна характеристика права на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості.
10. Загальна характеристика права на місце проживання та права на свободу пересування.
11. Загальна характеристика права на недоторканність житла.
12. Загальна характеристика права на вибір роду занять.
13. Загальна характеристика права на свободу об'єднання та права на мирні зібрання.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [7; 10; 11; 15; 20; 24; 27; 28; 37; 40 – 42].

Завдання 1

О. М. Іванов, ремонтуючи комп'ютер О. С. Давидову і маючи доступ до інформації, що зберігалася на ньому, скопіював собі фотографії на яких зображувалося інтимне життя О. С. Давидова. Наступного дня він розмістив ці фотографії у всевітній комп'ютерній мережі "Інтернет". За перші години після розміщення цієї інформації її продивилося 20 тисяч користувачів мережі "Інтернет", зокрема і колишня дівчина О. С. Давидова, яка була зображена на цих фотографіях, та її чоловік А. Г. Гончаренко. Подружжя Горчаренко пред'явили до О. С. Давидова позов до суду про захист права на особисте життя та його таємницю і відшкодування моральної шкоди.

- 1. Які права порушив О. М. Іванов?*
- 2. Як може захистити свої права О. С. Давидов?*

Завдання 2

І. К. Петрова часто приходила до кафе, де працював офіціантом О. К. Грищенко після закінчення школи. Вона була колишньою вчителькою О. К. Грищенка, яка коли він навчався у школі неприязно до нього ставилася. І. К. Петрова була прискіплива до того, як її обслуговував О. К. Грищенко і постійно робила йому зауваження, зокрема вказувала, що він як був неохайним, безперспективним так і залишився. О. К. Грищенко довго терпів образи та одного дня на чергові образи відповів І. К. Петровій, що вона теж не красуня, до того ж ще й "дурна як куриця", обізвав її "старою дівою" та зазначив, що на такій як вона ні один "нормальний" чоловік не одружиться. І. К. Петрова наступного дня подала позов до суду про захист права на повагу до гідності та честі.

- 1. Дайте визначення "гідності" та "честі".*
- 2. Які права І. К. Петрової та О. К. Грищенка були порушені?*
- 3. Чи підлягає позов задоволенню?*
- 4. Як можна захистити права О. К. Грищенко?*

Завдання 3

Після закінчення строкової служби в лавах Збройних сил України громадянин К. О. Шоптенко пред'явив позов до Збройних сил про від-

шкодування йому завданої моральної шкоди. На його думку, він був тривалий час позбавлений таких особистих немайнових прав, як: право на вільний вибір місця проживання, право на свободу пересування, право на недоторканість житла, право на вільний вибір роду занять.

1. *Дайте характеристику особистих немайнових відносин у цьому завданні.*

2. *Чи підлягає позов К. О. Шоптенка задоволенню?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

2. Надайте загальну характеристику права на ім'я.

3. Надайте загальну характеристику права на повагу до гідності та честі.

4. У чому полягає сутність права на недоторканність ділової репутації?

5. Проаналізуйте право на індивідуальність.

6. Охарактеризуйте право на особисте життя та його таємницю.

7. Чим регулюється право на інформацію?

8. Надайте загальну характеристику права на особисті папери та права на таємницю кореспонденції.

Тема 17. Загальні положення про речове право

Питання до теми

1. Поняття та ознаки речового права.

2. Підстави виникнення речових прав.

3. Об'єкти та суб'єкти речового права.

4. Види речових прав.

5. Захист речових прав.

6. Поняття та особливості захисту речових прав.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

У 1998 році О. С. Петренко залишив для догляду С. Ю. Стрілкову житловий будинок з майном строком на 3 роки, що був подарований йому батьками у 1995 році. Через 2 роки О. С. Петренко виїхав на постійне місце проживання до Канади. У 2002 році батько О. С. Петренка звернувся до С. Ю. Стрілкова з вимогою про повернення кухонного гарнітуру, що був серед майна, подарованого сину.

- 1. Чи має речове право С. Ю. Стрілков у момент пред'явлення вимоги?*
- 2. Чи має право на захист володіння С. Ю. Стрілков?*
- 3. У який спосіб може набути право власності С. Ю. Стрілков на будинок і на майно у ньому?*

Завдання 2

Рішенням виконкому селищної ради І. К. Козлову та О. М. Сидоренко було виділено земельні ділянки для ведення особистого господарства. Під'їзд до земельної ділянки І. К. Козлова можливий лише через земельну ділянку О. М. Сидоренко. Коли ж І. К. Козлов звернувся до О. М. Сидоренко з проханням пропуску через його ділянку техніки для оброблення своєї земельної ділянки, останній висунув заперечення.

- 1. Яке право у наведеному випадку може виникнути у І. К. Козлова?*
- 2. Охарактеризуйте його.*
- 3. Як уладнати спір?*

Завдання 3

О. С. Симоновим у 1996 році був куплений будинок. У 1997 році він одружився з І. К. Лесік. Унаслідок сімейних чвар 25 квітня 2000 року І. К. Лесік виїхала до матері, 30 жовтня того самого року шлюб між О. С. Симоновим та І. К. Лесік був розірваний.

У кінці 2001 року І. К. Лесік повернулася в будинок Симонова, але останній відмовився надати право користуватися його житлом. Коли ж І. К. Лесік звернулася до суду, то на підставі ч. 2 ст. 405 ЦК України було винесено рішення про втрату нею житлового сервітуту на підставі того, що вона не проживала у будинку більше 1 року.

1. Чи правильне рішення суду?
2. Чи має І. К. Лесік право на подальше проживання в будинку?
3. На підставі якої статті ЦК України припиняється сервітут у цьому випадку?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте поняття та ознаки речового права.
2. Назвіть підстави виникнення речових прав.
3. Проаналізуйте об'єкти та суб'єкти речового права.
4. Наведіть класифікацію речових прав.
5. У чому полягає захист речових прав?
6. Проаналізуйте поняття та особливості захисту речових прав.

Тема 18. Право власності

Питання до теми

1. Поняття права власності та його зміст.
2. Право власності українського народу.
3. Право приватної власності.
4. Право державної власності.
5. Право комунальної власності.
6. Підстави набуття права власності.
7. Момент виникнення права власності.
8. Ризик випадкового знищення чи пошкодження майна.
9. Здійснення права власності.
10. Право власності на землю (земельну ділянку).
11. Право власності на житло.
12. Припинення права власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

О. К. Попов на підставі домовленості з родичем С. Р. Єгоровим передав останньому у користування за довіреністю автомобіль строком

на один рік. Через рік О. К. Попов оформив на ім'я С. Р. Єгорова нову довіреність, а потім продовжив її ще на три роки. Отже, автомобіль знаходився у С. Р. Єгорова протягом п'яти років. Через п'ять років О. К. Попов пред'явив позов до С. Р. Єгорова про повернення автомобіля, вказуючи, що повернути його в добровільному порядку відповідач відмовляється. С. Р. Єгоров позову не визнав і пояснив, що автомобіль фактично належить йому, а не О. К. Попову. За словами відповідача вони домовилися про його купівлю-продаж, а оскільки коштів на переоформлення автомобіля у С. Р. Єгорова не вистачало, вирішили, що С. Р. Єгоров до накопичення необхідної суми буде користуватися автомобілем за довіреністю, а О. К. Попов не буде висувати жодних претензій з цього приводу. Також С. Р. Єгоров стверджував, що він передав О. К. Попову як оплату за авто 97 300 грн. На підтвердження того, що він сплатив О. К. Попову 97 300 грн, С. Р. Єгоров представив у суді розписку, в якій стверджувалось, що С. Р. Єгоров повернув О. К. Попову позичені 97 300 грн. С. Р. Єгоров просив визнати за ним право власності на автомобіль.

1. Чи можна визнати С. Р. Єгорова власником автомобіля чи автомобіль підлягає поверненню О. К. Попову?

2. З якого моменту виникає право власності у набувача за договором?

3. Яка із сторін несе ризик випадкової загибелі речі?

4. Яке рішення має винести суд?

Завдання 2

Н. С. Степанова за письмовим правочином подарувала своєму онуку Володимирі автомобіль. Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомобіль зберігався в її господарстві й інколи використовувався її синами. Старший син Н. С. Степанової, Петро, на цьому автомобілі потрапив в аварію, в якій загинув, а автомобіль був пошкоджений. Після аварії пошкоджений автомобіль зберігався на штрафмайданчику Управління поліції. За цей час з нього була демонтована коробка передач і масляний фільтр. Володимир як власник автомобіля звернувся до спадкоємців Петра з вимогою відновити автомобіль або купити йому новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, вказавши, що автомобіль не був переданий, то домовленість між Степаном і Володимиром недійсна. Крім того,

вона вказала, що, наскільки їй відомо, для передачі права власності на автомобіль існує спеціальний порядок. ДАІ також висунуло вимогу до спадкоємців Петра про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням пошкодженого автомобіля на штрафмайданчику. В свою чергу, з боку Володимира був пред'явлений позов до Управління поліції про повернення зниклих запчастин автомобіля.

1. Проаналізуйте подану ситуацію і дайте відповідь, коли і за яких підстав виникає та припиняється право власності?

2. Хто несе ризик випадкового знищення та пошкодження майна?

Завдання 3

За договором купівлі-продажу мале підприємство "Агва" придбало у ТОВ "Вікторія" партію товару. Укладення договору було передбачено, що покупець має забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3 липня і з'ясував, що під час грози 2 липня в склад попала блискавка, і товар згорів. Покупець пред'явив позов до продавця про надання йому тієї самої кількості та якості товару і відшкодування збитків.

1. Як має бути вирішена справа?

2. Які наслідки настануть у тому випадку, якщо товар було відібрано та розміщено у окремому складі?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте правове визначення поняття права власності та його зміст.

2. Охарактеризуйте право власності українського народу.

3. Надайте правове визначення поняття право приватної власності.

4. Надайте правове визначення поняття право державної власності.

5. Надайте правове визначення поняття право комунальної власності.

6. Назвіть підстави набуття права власності.

7. Проаналізуйте ризик випадкового знищення чи пошкодження майна.

8. Які основні вимоги встановлено до здійснення права власності?

Тема 19. Право спільної власності

Питання до теми

1. Поняття та види права спільної власності.
2. Підстави виникнення права спільної власності.
3. Здійснення права спільної власності.
4. Припинення права спільної власності.
5. Утримання майна, що перебуває у спільній власності.
6. Виділення частки співвласника.
7. Припинення права спільної власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [40 – 41].

Завдання 1

Андрій, Віктор і Світлана після смерті батька в рівних частинах успадкували його будинок, двокімнатну квартиру, дачу, гараж, автомобіль, антикварні меблі, 60 акцій АТ "Перлина" і грошовий вклад розміром 130 тис. грн у банку "Аваль". Квартиру через місяць вони здали в оренду, а ще через шість місяців Віктор продав свою частку будинку та всі антикварні меблі Іванову. Світлана та Андрій з цим не погодились та звернулись за консультацією до юриста.

1. *Дайте правову характеристику відносин, що виникли.*
2. *Чи може Віктор виділити свою частку в натурі?*
3. *Назвіть відмінності ідеальної та реальної часток?*
4. *Як необхідно ділити прибуток від зданої в оренду квартири?*

Завдання 2

Подружжя Кирилових під час перебування у шлюбі придбало квартиру, меблі, автомобіль, гараж, холодильник і телевізор. Під час розірвання шлюбу чоловік вимагав розділити майно та залишити йому квартиру, автомобіль та гараж, інше залишити відповідачці, оскільки він повністю утримував і дітей, і дружину, яка після одруження ніде не працювала.

У який спосіб має бути вирішена справа?

Завдання 3

Повністю виплативши свій пай за кооперативну квартиру, О. С. Яценко вирішив її продати та звернувся до правління кооперативу по довідку про належність йому квартири на праві приватної власності. У видачі довідки О. С. Яценку було відмовлено з тієї підстави, що згідно зі статутом кооперативу житловий будинок належить кооперативу на праві власності і розпоряджатися квартирою може тільки він.

1. Чи законні дії правління?
2. В якому порядку О. С. Яценко може їх оскаржити?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте поняття та види права спільної власності.
2. Назвіть підстави виникнення права спільної власності.
3. Які вимоги законодавство встановлює до здійснення права спільної власності?
4. Проаналізуйте припинення права спільної власності.
5. Що таке "утримання майна, що перебуває у спільній власності"?
6. Проаналізуйте виділення частки співвласника.
7. Які підстави припинення права спільної власності встановлені законом?

Тема 20. Захист права власності

Питання до теми

1. Поняття та види захисту права власності.
2. Речово-правові способи захисту права власності та їхні види.
3. Зобов'язально-правові й інші способи захисту права власності.
4. Позов про визнання права власності.
5. Позов про виключення майна з опису або звільнення з-під арешту.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Брат та сестра Бусигіни пред'явили позов до свого вітчима С. С. Семенова про право на спадщину половини житлового будинку, що належав

їхній померлій матері. Попереднє звернення до нотаріуса щодо спадщини результатів не дало. Нотаріус пояснив, що будинок зареєстрований на С. С. Семенова і без його згоди отримати спадщину Бусигінім не можна. С. С. Семенов такої згоди не дав. Більше того, С. С. Семенов пред'явив зустрічний позов, у якому просив суд визнати будинок його приватною власністю, оскільки під час придбання будинку його дружина, мати Бусигіних, не працювала вже кілька років, а займалась вихованням своїх неповнолітніх дітей і самостійних доходів не мала. До того ж на момент смерті мати Бусигіних вже не була дружиною С. С. Семенова, бо вони розірвали шлюб за три місяці до цього, а дітей Бусигіних він не всиновлював.

- 1. Як захистити майнові інтереси спадкоємців?*
- 2. Яким має бути рішення суду?*

Завдання 2

За рішенням органу місцевого самоврядування земельна ділянка, яка належала на праві власності О. Р. Овчаренку, підлягала вилученню для суспільних потреб. О. Р. Овчаренку та його сім'ї як компенсацію була запропонована квартира з оплатою вартості будинку та плодово-ягідних насаджень. О. Р. Овчаренко з цією пропозицією не погодився і наполягав на будівництві нового житлового будинку на рівноцінній земельній ділянці. Представник органу місцевого самоврядування стверджував, що не має можливості побудувати новий будинок, оскільки відсутні будматеріали та кошти, а також бракує вільних земельних ділянок для забудови. Представник органу місцевого самоврядування також повідомив: якщо О. Р. Овчаренко не погодиться на пропозицію, то його будинок буде відключений від мережі енерго- та водопостачання. О. Р. Овчаренко подав позовну заяву до суду.

Яке рішення має винести суд?

Завдання 3

ТОВ "Фаїна" пред'явило командитному товариству "Петренко і К°" вимогу про повернення комбайна "Дон-1500СК" або відшкодування збитків у сумі 127 тис. грн. При цьому ТОВ "Фаїна" зазначило, що з КТ "Петренко

і К°" був укладений договір найму комбайна зі строком повернення до 4 листопада 2014 року, але товариство сплатило плату за найм, а від повернення комбайна відмовилось. КТ "Петренко і К°" пояснило, що комбайн був переданий його філії у місті Куп'янську, яка має свій розрахунковий рахунок, тому має нести самостійну майнову відповідальність. Окрім цього, керівник філії, отримавши комбайн, передав його за генеральною довіреністю своєму приятелю С. М. Цвігну, а сам зник. На цих підставах командитне товариство пояснювало, що позов треба пред'являти С. М. Цвігну. Натомість ТОВ "Фаїна" вимагало повернення товариством комбайна або відшкодування завданих збитків, а також, щоб господарський суд виніс рішення про припинення діяльності командитного товариства (банкрутство) внаслідок його неплатоспроможності.

- 1. Як ТОВ може захистити своє право власності?*
- 2. Чи може нести філія самостійну відповідальність?*
- 3. Хто має повернути комбайн і відшкодувати майнові збитки?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняття захисту права власності.
2. Охарактеризуйте речово-правові способи захисту права власності та їхні види.
3. Проаналізуйте зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.

Тема 21. Речові права на чуже майно

Питання до теми

1. Право володіння чужим майном як речове право.
2. Виникнення володіння та його припинення.
3. Право користування чужим майном (сервітут) як речове право.
4. Інші речові права на чуже майно (емфітевзис, суперфіцій).
5. Захист речових прав на чуже майно.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

К. С. Іванов знайшов на смітнику пакет з документами (паспортом, свідоцтвом про одруження, посвідченням водія і технічним паспортом на ім'я О. С. Дорошенка). Зателефонувавши вказаній у документах особі, він став вимагати оплати за повернення документів. О. С. Дорошенко відмовився платити і звернувся із заявою в міліцію про вимагання з боку К. С. Іванова.

Як треба вирішити справу?

Завдання 2

Автомобіль, який знаходився на стоянці, несподівано вибухнув, внаслідок чого було знищено два автомобілі, які знаходились поруч, і ушкоджено ще чотири. Власники знищених і ушкоджених автомобілів звернулися до керівництва автостоянки як до титульного володільця з вимогою відшкодувати завдані збитки. Адміністрація відмовилась відшкодувати завдані збитки, оскільки не вважала себе винною у їхньому заподіянні.

1. Проаналізуйте умови завдання.

2. Дайте визначення титульного володіння.

3. До кого пред'являти позов, якщо автомобіль, що вибухнув, належав подружжю, яке видало довіреність особі, що поставила автомобіль на стоянку?

Завдання 3

Спадкоємець померлого О. М. Науменка вирішив продати будинок, залишений йому у спадок. З цією метою він письмово попередив тітку О. М. Науменка, яка мешкала в будинку, про необхідність звільнити приміщення. Остання відмовилась, мотивуючи це тим, що вона є відказоотримувачем за заповітом. Спадкоємець звернувся за консультацією до нотаріуса щодо роз'яснення можливості продати будинок.

1. Дайте розгорнуту консультацію.

2. Визначте підстави припинення особистих сервітутів.

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Проаналізуйте право володіння чужим майном як речове право.
2. Охарактеризуйте виникнення володіння та його припинення.
3. У чому полягає право користування чужим майном (сервітут) як речове право?
4. Охарактеризуйте інші речові права на чуже майно (емфітевзис, суперфіцій).
5. У чому полягає захист речових прав на чуже майно?

Тема 22. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Питання до теми

1. Поняття права інтелектуальної власності.
2. Відмінності права інтелектуальної власності від права власності.
3. Характеристика об'єктів права інтелектуальної власності та їхні види.
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
5. Зміст права інтелектуальної власності.
6. Здійснення права інтелектуальної власності.
7. Способи захисту права інтелектуальної власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Художник Н. І. Івашко намалював картину, яку згодом продав О. М. Петренку. Приватний підприємець О. М. Петренко виготовив 2 тисячі репродукцій з картини Н. І. Івашка для продажу.

1. *Слід визначити, картина є об'єктом права інтелектуальної власності чи права власності.*
2. *Кому зі сторін належить право на картину та яке саме?*
3. *Розкрийте зміст права інтелектуальної власності на картину.*

Завдання 2

С. С. Сидоров отримав патент на виготовлення одноразових рукавичок. Н. Н. Іванов, який є суб'єктом підприємницької діяльності, виготовляв

одноразові рукавички в своєму виробництві у спосіб, виняткові майнові права на який належать С. С. Сидорову. До того ж з С. С. Сидоровим підприємець Н. Н. Іванов договору на використання виняткових майнових прав не укладав і, відповідно, дозволу на виготовлення рукавичок не отримував.

1. Визначте способи захисту права інтелектуальної власності.

2. Чи може бути застосовано разове грошове стягнення як спосіб захисту права інтелектуальної власності за цих обставин?

Завдання 3

Товариство А звернулося до господарського суду з позовом до товариства Б про встановлення заборони відповідачеві на використання об'єкта права інтелектуальної власності шляхом використання автозаправної станції для відпуску паливно-мастильних матеріалів шляхом блокування (опечатування) технологічних колодязів.

Судом у справі встановлено:

за договором про передачу виключних прав на промисловий зразок (автозаправної станції для відпуску паливно-мастильних матеріалів шляхом блокування (опечатування) технологічних колодязів), укладеним Комерційною фірмою (правоволодільцем) і товариством А (правонаступником) та зареєстрованим у Державному департаменті інтелектуальної власності України, позивачеві було передано всі права, що випливають з патенту України на цей промисловий зразок;

об'єктом названого патенту є технічне рішення щодо побудови блочної автозаправної станції; датою подання заявки на одержання патенту є 27.08.2001 р.;

на підставі договору оренди товариство Б орендує спірну автозаправну станцію у власника цієї станції – товариства В.

Відповідач, заперечуючи позовні вимоги, посилається на те, що оскільки цей спір виник у зв'язку з ймовірним використанням запатентованого технічного рішення у спорудженні спірної автозаправної станції до моменту набуття позивачем майнових прав на зазначений об'єкт інтелектуальної власності, відповідач як орендар цієї станції не може вважатися особою, що використовує спірний промисловий зразок.

1. Надайте правову характеристику зазначених відносин.

2. Яке рішення має прийняти суд?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте правовий аналіз поняття права інтелектуальної власності.
2. У чому полягають відмінності права інтелектуальної власності від права власності?
3. Охарактеризуйте об'єкти права інтелектуальної власності та їхні види.
4. Охарактеризуйте суб'єкти права інтелектуальної власності.
5. У чому полягає зміст права інтелектуальної власності?
6. Як відбувається здійснення права інтелектуальної власності?
7. Наведіть способи захисту права інтелектуальної власності.

Тема 23. Авторське право та суміжні права

Питання до теми

1. Поняття об'єкта авторського права та його ознаки.
2. Види об'єкта авторського права.
3. Твори, на які не розповсюджується авторське право.
4. Зміст суб'єктивного авторського права.
5. Момент виникнення суб'єктивного авторського права.
6. Презумпція авторства.
7. Строк дії суб'єктивного авторського права.
8. Обмеження суб'єктивного авторського права.
9. Поняття та ознаки суміжних прав.
10. Види суміжних прав.
11. Зміст суб'єктивних суміжних прав.
12. Виникнення та припинення суб'єктивних суміжних прав.
13. Захист суб'єктивного авторського права та суміжних прав.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 18; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Професор кафедри кримінального права Л. С. Ківа отримав завдання від Академії внутрішніх справ у порядку виконання трудових обов'язків розробити проєкт змін до Кримінального кодексу до березня 2016 року.

Проект був розроблений і представлений керівництву Академії в червні 2016 року, однак схвалений не був.

У вересні 2016 року Л. С. Ківа опублікував проект змін до Кримінального кодексу під власним іменем. Після виходу проекту змін до Кримінального кодексу друком керівництво Академії висловило професору Л. С. Ківі претензію про те, що він не міг публікувати проект змін до кодексу під власним іменем без дозволу Академії внутрішніх справ. Л. С. Ківа заперечив претензію та вказав, що авторське право на проект належить йому і ніякого дозволу він отримувати не має.

1. Чи є проект змін до Кримінального кодексу об'єктом авторського права?

2. Кому належить право авторства на проект змін до Кримінального кодексу?

3. Чи мав право Л. С. Ківа опублікувати проект змін до Кримінального кодексу без згоди керівництва Академії внутрішніх справ?

Завдання 2

Під час видання збірки гуморесок С. Руданського внаслідок помилки було змінено першу букву прізвища автора на букву "М", а також з різних прижиттєвих видань автора фактично створено нову збірку, чим, як вказали в позові нащадки відомого гумориста та спілка письменників, було спотворено і саме авторство, і порушений творчий задум автора.

Позивачі вимагали: вилучення з реалізації всіх примірників збірки; вилучення отриманої винагороди (комерційного доходу); компенсації завданої моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, упорядники збірки заявили, що авторське право вже припинило строк своєї дії, а помилка в прізвищі сталась не з їхньої вини, а з вини видавництва. Крім того, весь виданий тираж був проданий підприємцям, які значну його частину вже реалізували.

1. Визначте зміст права авторства.

2. Які відносини виникли в наведеній ситуації?

3. Яке рішення має постановити суд з цієї справи?

Завдання 3

І. І. Іваненко пред'явила позов до О. К. Червоного про захист її авторських прав на курсову роботу. В процесі розгляду справи в суді

встановлено згідно з висновком експертизи тотожність обох курсових робіт, які були повернуті викладачем під час перевірки на повторне виконання як такі, що не мають самостійного характеру і є плагіатом. Курсова робота позивачки І. І. Іваненко надійшла з Львівської області поштою в деканат факультету 10 жовтня 2016 року, а на перевірку була надана 16 жовтня цього самого року. Курсова робота О. К. Червоного, жителя Харкова, подана в деканат факультету 15 жовтня і надійшла на кафедру 17 жовтня. Цього самого дня обидві роботи були передані на перевірку та рецензування. Відповідач стверджував, що роботу він писав із навчального посібника, про що стверджувала і позивачка.

Суддя призначив експертизу, яка дала висновок, що першоджерелом обох робіт є навчальний посібник, хоча в роботах є незначні тотожні відхилення від тексту першоджерела.

- 1. Визначте, що в цьому випадку є об'єктом авторського права.*
- 2. В яких випадках і цілях дозволяється вільне використання об'єкта авторських прав?*
- 3. Чи є курсова робота об'єктом авторського права?*
- 4. Яке рішення має винести суд?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняття об'єкта авторського права та його ознаки.
2. Проаналізуйте види об'єкта авторського права.
3. Назвіть твори, на які не розповсюджується авторське право.
4. Охарактеризуйте зміст суб'єктивного авторського права.
5. Що таке "презумпція авторства"?
6. Який встановлено строк дії суб'єктивного авторського права?
7. Які існують обмеження суб'єктивного авторського права?
8. Проаналізуйте поняття та ознаки суміжних прав.
9. Назвіть види суміжних прав.
10. Охарактеризуйте виникнення та припинення суб'єктивних суміжних прав.
11. У чому полягає захист суб'єктивного авторського права та суміжних прав?

Тема 24. Право промислової власності

Питання до теми

1. Поняття та ознаки винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
2. Обсяг правової охорони винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
3. Момент виникнення та строк чинності прав з патенту на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
4. Суб'єкти права на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
5. Зміст суб'єктивного права на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
6. Право на комерційне найменування.
7. Право на торговельну марку.
8. Право на географічне зазначення.
9. Характеристика нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 18; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Л. Л. Леоненко пред'явив позов, у якому заперечував авторство його керівника С. С. Трухіна на винахід "Спосіб автоматичного регулювання процесу ректифікації етилового спирту" та стверджував, що останній не вніс у винахід творчого внеску, а був включений через те, що допоміг розробити креслення, підготувати і оформити заявку, інші документи та їхні копії.

Під час розгляду справи у суді було встановлено, що у довідці про творчу участь співавтора вказаний конкретний внесок відповідача – функціональна схема реалізації способу регулювання процесу ректифікації, зокрема нові додаткові вузли, що підтвердив і експерт. У заявці, яку підписав Л. Л. Леоненко, С. С. Трухін вказаний як співавтор. Останній, заперечуючи позов, вказав, що позивач став оспорювати його співавторство після того, як ним була висловлена негативна оцінка дисертаційного дослідження позивача.

1. *Хто вважається співавтором винаходу?*

2. Які права співавторів винаходу?

3. Як здійснюються права з патенту, що належать співавторам?

Завдання 2

За дорученням директора машинобудівного заводу група конструкторів і художник-дизайнер розробили нову модель пральної машини та надіслали замовнику письмове повідомлення про створення винаходу і промислового зразка. До повідомлення був доданий опис, креслення, фотографії та інші матеріали, які в достатньому обсязі розкривають сутність розробки. Через півроку завод її освоїв і надіслав у продаж.

Оскільки замовник не подав заявки на отримання патентів, автори звернулись до адміністрації з проханням дати дозвіл на подання заявки від свого імені на винахід і промисловий зразок. У задоволенні прохання було відмовлено на тій підставі, що умовами трудових договорів не передбачалось право на подання заявок на винахід і промисловий зразок, які створені під час виконання трудових обов'язків. Тоді співавтори розробки на свій ризик звернулись до Укрпатенту з заявкою на отримання патенту, де вказали, що тільки інженери-конструктори є співавторами винаходу та промислового зразка.

1. У яких випадках винаходи та промислові зразки є службовими?

2. Чи мав право замовник заборонити співавторам патентування розробок?

3. Що визнається промисловим зразком?

4. Які його відмінності від винаходу?

5. Як дизайнер може захистити свої права?

Завдання 3

Виробник кисломолочної продукції звернувся до господарського суду з позовом про порушення прав на торговельну марку до приватного підприємства, оскільки є всі підстави стверджувати, що на складі відповідача зберігається продукція маркована торговельною маркою, виняткові права на яку належать позивачу. Про це свідчить свідоцтво про торговельну марку для товарів цього класу.

Відповідач посилається на те, що він не є виробником товарів, а тільки надає склади для їхнього зберігання. Також він не займається

збутом таких товарів, а отже, порушень прав на торговельну марку у його діях немає.

1. *Надайте обґрунтоване рішення по суті спору.*
2. *Наведіть поняття та види порушення прав на торговельну марку.*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняття та назвіть ознаки винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
2. Охарактеризуйте обсяг правової охорони винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
3. Проаналізуйте момент виникнення та строк чинності прав з патенту на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
4. Охарактеризуйте суб'єкти права на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
5. Розкрийте зміст суб'єктивного права на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
6. Проаналізуйте право на комерційне найменування.

Змістовий модуль 2

Особлива частина цивільного права

Тема 25. Загальні положення про зобов'язання

Питання до теми

1. Поняття зобов'язального права та його місце в системі галузі цивільного права.
2. Поняття, підстави виникнення та класифікація зобов'язань.
3. Суб'єкти зобов'язань.
4. Треті особи у зобов'язанні.
5. Зміна осіб у зобов'язанні.
6. Виконання зобов'язання.
7. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань.
8. Припинення зобов'язань.
9. Правові наслідки порушення зобов'язань.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Громадянин Польщі С. Л. Кашик передав управління своїм автомобілем Volvo знайомому О. Р. Сизову (громадянину України), який не мав посвідчення водія, а сам пересів на пасажирське місце. Виїжджаючи з головної на другорядну дорогу, О. Р. Сизов не впорався з керуванням і зіткнувся з автомобілем "КамАЗ" під управлінням Д. С. Демченка, який знаходився у стані легкого алкогольного сп'яніння.

Внаслідок ДТП були пошкоджені обидва автомобілі. Крім того, водій О. Р. Сизов отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

С. Л. Кашик пред'явив позов про відшкодування шкоди до АТП, якому належав автомобіль "КамАЗ". АТП позов не визнало та вказало, що оскільки Д. С. Демченко був у нетверезому стані, то він і має відповідати.

В адміністративних матеріалах поліції, наданих суду, було відзначено, що зіткнення відбулося з вини обох водіїв.

Які зобов'язальні правовідносини виникли між учасниками ДТП і що є підставою їхнього виникнення?

Завдання 2

С. К. Сіренко отримав кредит для закінчення будівництва житлового будинку в сумі 250 000 грн строком на 3 роки. Під час укладення кредитного договору був оформлений договір поруки, згідно з яким двоюрідний брат позичальника Т. К. Тюрін зобов'язувався повертати платежі за кредитним договором у випадку невиконання позичальником свого зобов'язання. Через півтора року після укладення договору С. К. Сіренко помер і неповернена банку сума становила 12 000 грн. Банк звернувся до суду про стягнення з громадянина Т. К. Тюріна зазначеної суми. Т. К. Тюрін проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що смерть Сіренка припиняє зобов'язання з кредитного договору та, відповідно, припиняється договір поруки. Більше того, Т. К. Тюрін заявив, що зазначена сума має бути стягнена з дружини і сина позичальника, які є підприємцями і, крім того, спадкоємцями С. К. Сіренка. Суд задовольнив позов банку, посилаючись на те, що згідно з цивільним законодавством у випадку невиконання зобов'язання, забезпеченого порукою, поручитель відповідає у тому самому обсязі, що і боржник.

1. Проаналізуйте позиції сторін.
2. Чи правомірне рішення суду?

Завдання 3

О. К. Чекаленко пред'явила позов до Н. М. Сичової про стягнення з неї 30 000 грн. У позовній заяві О. К. Чекаленко посилалася на те, що вона хотіла купити квартиру Н. М. Сичової та передала останній завдаток у сумі 30 000 грн. Про отримання зазначеної суми Н. М. Сичова видала розписку, де вказала, що вказана сума отримана нею як завдаток за договором купівлі-продажу квартири. Через кілька днів О. К. Чекаленко зателефонувала Н. М. Сичовій і сказала, що відмовляється від договору, та вимагала повернення зазначеної суми. Н. М. Сичова повернути гроші відмовилась, посилаючись на норми ЦК про завдаток. Суд відмовив у задоволенні позовних вимог О. К. Чекаленко.

1. Дайте визначення завдатку.
2. Чим завдаток відрізняється від авансу?
3. Чи може в даному випадку мова йти про завдаток?
4. Чи вірне рішення виніс суд?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте правову характеристику поняття зобов'язального права та проаналізуйте його місце в системі галузі цивільного права.
2. Надайте визначення поняття, підстав виникнення та класифікацію зобов'язань.
3. Охарактеризуйте суб'єкти зобов'язань.
4. Проаналізуйте треті особи у зобов'язанні.
5. Назвіть способи забезпечення належного виконання зобов'язань.
6. Що є підставою для припинення зобов'язань?
7. Які існують правові наслідки порушення зобов'язань?

Тема 26. Загальні положення про договір

Питання до теми

1. Поняття функції та значення цивільно-правового договору.
2. Принципи договірного права.

3. Класифікація договорів.
4. Публічний договір, договір приєднання, попередній договір, договір на користь третьої особи.
5. Порядок укладення договору. Оферта. Акцепт.
6. Форма договору.
7. Зміст цивільно-правового договору та класифікація його умов.
8. Тлумачення умов договору.
9. Підстави для зміни або розірвання договору.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

М. Н. Марченко продав О. П. Порошенко будинок. Частину грошей О. П. Порошенко сплатив на момент укладення договору, а частину мав віддати через три місяці. Договір було посвідчено нотаріусом і зареєстровано у реєстрі прав власності на нерухоме майно.

Однак коли О. П. Порошенко намагався вселитись у будинок, М. Н. Марченко заперечив йому в цьому на тій підставі, що договір стає дійсним лише після сплати повної вартості будинку. А поки що О. П. Порошенко може в'їхати в будинок за умови укладення договору оренди на тримісячний строк. О. П. Порошенко погодився на це, але наполягав на тому, щоб сума орендної плати увійшла у суму, яку він мав сплатити М. Н. Марченко за договором купівлі-продажу будинку. М. Н. Марченко з ним не погодився.

О. П. Порошенко подав позовну заяву до суду, де просив зарахувати суму оренди будинку до суми, що має бути сплачена ним М. Н. Марченко за договором купівлі-продажу.

Як має бути вирішена справа?

Завдання 2

І. С. Іщенко пред'явив позов до К. В. Чепурної про визнання дійсним укладеного в усній формі договору купівлі-продажу. Позивач зазначав, що 14 травня 2015 року уклав з відповідачкою правочин, за яким купив

у неї за 296 500 грн будинок у м. Ужгороді. Вартість його була сплачена відповідачці. У зв'язку з тим, що відповідачка постійно проживала в іншому населеному пункті, а в момент приїзду до м. Ужгорода в неї не було з собою свідоцтва про шлюб, договір не було нотаріально оформлено. Відповідачка обіцяла зробити це під час наступного приїзду до м. Ужгорода, але потім відмовилась.

Як має бути вирішена справа?

Завдання 3

В. С. Варенко подав до одного з місцевих судів м. Харкова позовну заяву з вимогою до С. К. Райкіної про виселення останньої та усіх осіб, що з нею проживають, із квартири, розташованої в м. Харкові. Він зазначав, що є власником цього житла і проживав у ньому зі своєю дружиною. Восени 2015 року для лікування В. С. Варенко з сім'єю тимчасово переїхав до дочки в м. Дніпропетровськ, а на час відсутності поселив у квартиру відповідачку. Остання на пропозицію власника після його повернення звільнити житло відповіла відмовою, житло не звільнила.

С. К. Райкіна пред'явила зустрічний позов і просила визнати факт укладення договору купівлі-продажу квартири, оскільки В. С. Варенко фактично продав житло їй за 323 000 грн, але від нотаріального посвідчення правочину відмовився лише через небажання платити державне мито.

Як має бути вирішена справа?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте визначення поняття функції та значення цивільно-правового договору.
2. Наведіть класифікацію договорів.
3. Надайте правову характеристику публічному договору, договору приєднання, попередньому договору, договору на користь третьої особи.
4. Охарактеризуйте порядок укладення договору. Оферта. Акцепт.
5. Проаналізуйте зміст цивільно-правового договору та класифікацію його умов.
6. Назвіть підстави для зміни або розірвання договору.

Тема 27. Договори про передання майна у власність

Питання до теми

1. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність. Види таких договорів.
2. Поняття, правова мета, юридична характеристика договору купівлі-продажу.
3. Істотні умови та форма договору купівлі-продажу.
4. Сторони договору купівлі-продажу, їхні права та обов'язки. Правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.
5. Різновиди договору купівлі-продажу.
6. Захист прав споживачів під час укладання договору роздрібної купівлі-продажу.
7. Поняття, правова мета, юридична характеристика договору поставки.
8. Істотні умови та форма договору поставки.
9. Сторони договору поставки, їхні права та обов'язки. Правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.
10. Поняття, правова мета, юридична характеристика й особливості договору контракції.
11. Поняття, правова мета, юридична характеристика й особливості договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
12. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови та форма договору міни.
13. Особливості договору міни майна на роботи (послуги) як змішаного договору.
14. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови та форма договору дарування.
15. Поняття, правова мета, юридична характеристика й особливості договору ренти. Забезпечення виплати ренти.
16. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови та форма договору довічного утримання (догляду).
17. Сторони договору довічного утримання (догляду), їхні права та обов'язки. Підстави припинення договору довічного утримання (догляду).

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

О. С. Степанов домовився з Л. Н. Хоменком про укладення договору купівлі-продажу садиби. Хоменко передав О. С. Степанову 228 000 грн – повну суму вартості садиби, про яку домовились сторони. Вони уклали письмовий правочин, О. С. Степанов передав Л. Н. Хоменку домову книгу. Через півроку Л. Н. Хоменко дізнався, що договір купівлі-продажу нерухомості має бути укладено в письмовій формі з нотаріальним посвідченням. Він звернувся до О. С. Степанова з проханням прийти до нотаріуса й оформити правочин. Останній відмовився від цього, посилаючись на те, що він претензій до покупця не має, а гроші вже частково витратив на власні потреби. Л. Н. Хоменко звернувся з позовом до суду про визнання права власності.

- 1. На знання якого питання розраховано завдання?*
- 2. У якій формі має укладатися договір купівлі-продажу нерухомості?*
- 3. Яке рішення має прийняти суд?*

Завдання 2

Студент юридичного ВНЗ М. Е. Мартишкін купив на ринку мобільний телефон за 4 000 грн. Продавець завірив, що обмінює телефон, якщо той вийде з ладу протягом дванадцяти днів. На коробці від телефону продавець указав своє торгове місце, назву товару, суму, дату продажу та розписався. Через чотирнадцять днів М. Е. Мартишкін прийшов на ринок і сказав, що непридатним до використання є акумулятор телефону, який тримає заряд лише протягом трьох годин. Він пред'явив вимогу про повернення грошей. Продавець відмовив студенту у його вимогах, вказавши, що строк гарантії минув; на батарею гарантія не розповсюджується, а лише на сам телефон; гроші продавець не повертає, може тільки замінити товар.

Студент М. Е. Мартишкін звернувся до органу захисту прав споживачів із заявою, де просив допомогти йому задовольнити свої вимоги, оскільки акумулятор є частиною телефону. Строк гарантії, на думку М. Е. Мартишкіна, ще триває, оскільки останні шість днів перед зверненням

до продавця, коли вийшов з ладу телефон, він був на студентській конференції в іншому місті, тому своєчасно не пред'явив свої вимоги.

- 1. Чи правомірною відмова продавця?*
- 2. Чи мають бути повернені гроші?*
- 3. Як розв'язати ситуацію згідно з законом?*

Завдання 3

Машинобудівний завод "Моторінвест" звернувся до заводу транспортного обладнання з вимогою заплатити штраф за ухилення від укладення договору поставки обладнання в рамках державного контракту на 2014 рік. Завод транспортного обладнання ще до звернення машинобудівного заводу з вимогою про укладання договору повідомив останній, що не має можливості поставляти технологічне обладнання, оскільки з березня 2014 року на заводі буде проводитись реконструкція, і після цього він перейде на випуск холодильного обладнання.

- 1. Чи мотивовані докази заводу транспортною обладнання?*
- 2. Як необхідно вирішити справу?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику договорів про передачу майна у власність. Проаналізуйте види таких договорів.
2. Назвіть істотні умови та форму договору купівлі-продажу.
3. Охарактеризуйте захист прав споживачів під час укладання договору роздрібної купівлі-продажу.
4. Назвіть істотні умови та форму договору поставки.
5. Надайте правову характеристику й особливості договору контрактації.
6. Надайте правову характеристику й істотні умови договору дарування.

Тема 28. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування

Питання до теми

1. Загальна характеристика договорів про оплатну передачу майна у тимчасове володіння та користування. Види таких договорів.

2. Поняття, правова мета, юридична характеристика договору найму (оренди).

3. Істотні умови, форма, права та обов'язки сторін у договорі найму (оренди).

4. Загальна характеристика та особливості договору прокату.

5. Загальна характеристика та особливості договору найму (оренди) земельної ділянки.

6. Загальна характеристика та особливості договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.

7. Загальна характеристика та особливості договору найму (оренди) транспортного засобу.

8. Загальна характеристика та особливості договору лізингу. Види лізингу.

9. Загальна характеристика та особливості договору найму (оренди) житла.

10. Порядок, умови й підстави надання житла в державному та громадському житловому фонді. Черговість надання житла в державному та громадському житловому фонді.

11. Відмінності соціального та комерційного (приватного) найму житла.

12. Поняття, правова сутність, порядок видачі та строк дії ордера на житлове приміщення.

13. Загальна характеристика та особливості договору позички.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

І. Д. Іваненко вселився у трикімнатну квартиру К. В. Дощина за договором найму. Договір було укладено на п'ять років і посвідчено нотаріально.

Через шість місяців з дня укладення договору К. В. Дощин оголосив про продаж квартири за 450 000 грн. Знайшовся покупець, С. Р. Якін, який погодився на купівлю квартири та хотів використовувати її для власного проживання. Він же повідомив І. Д. Іваненка, щоб той після оформлення документів про купівлю квартири звільнив її.

І. Д. Іваненко квартиру звільняти не збирався. Більше того, він вказав, що сам хоче купити квартиру за вказаною ціною і як наймач має переважне право перед іншими особами на її придбання. К. В. Дощин не погодився з цим, оскільки, на його думку, він як власник має право обирати покупця квартири сам.

1. Як слід вирішити спір?

2. Чи має бути розірваним строковий договір найму зі зміною власника житла?

Завдання 2

С. А. Горський взяв напрокат фортепіано терміном на один рік, уклавши відповідний правочин з організацією прокату. У зв'язку з виїздом у 3-місячне відрядження С. А. Горський передав фортепіано у тимчасове користування своєму сусідові С. С. Хмельову з умовою, що він сплачуватиме вартість прокату за той час, поки фортепіано буде знаходитися в його квартирі. С. С. Хмельов поставив фортепіано на вільне місце біля вікна, через що у останнього розсохлась і тріснула задня дека. Після закінчення строку правочину С. А. Горський повернув фортепіано організації прокату. Проте після огляду фортепіано наймодавець прийняти його відмовився і запропонував Горському відремонтувати фортепіано за свій рахунок. С. А. Горський відмовився виконати цю вимогу, пославшись на те, що винуватцем псування фортепіано є сусід С. С. Хмельов.

1. Чи мав право С. А. Горський передавати фортепіано С. С. Хмельову?

2. Чи можливо, щоб С. С. Хмельов сплачував вартість прокату фортепіано замість С. А. Горського та у який спосіб?

3. За чий рахунок потрібно відремонтувати фортепіано?

4. Чи має право С. А. Горський вимагати компенсації збитків від С. С. Хмельова?

Завдання 3

Т. А. Тулін взяв на прокат легковий автомобіль без екіпажу. По дорозі до місця відпочинку на вузькій частині шосе автомобіль під керуванням Т. А. Туліна зіткнувся з зустрічною автомашиною, внаслідок чого було

зім'ято крило й ушкоджено фару. В акті про дорожньо-транспортну подію вказано, що, крім фари і крила, ще пошкоджений двигун.

Т. А. Тулін не погодився відшкодувати вартість ремонту двигуна, так як пошкодження, вказане в акті, було помічене під час передачі автомобіля в прокат, про що усно Т. А. Тулін заявив працівнику організації прокату та вимагав замінити автомобіль, але змушений був прийняти його, бо не було іншого.

1. Чи несе наймодавець відповідальність за те майно, яке передав наймачу?

2. Чи обґрунтовані докази Т. А. Туліна про відшкодування витрат на ремонт?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику договорів про оплатну передачу майна у тимчасове володіння та користування. Види таких договорів.

2. Надайте юридичну характеристику договору найму (оренди).

3. Назвіть істотні умови договору найму (оренди).

4. Надайте загальну характеристику й особливості договору найму (оренди) транспортного засобу.

5. Надайте загальну характеристику й особливості договору лізингу.

6. Надайте загальну характеристику й особливості договору найму (оренди) житла.

7. Надайте загальну характеристику й особливості договору позички.

Тема 29. Договори про виконання робіт

Питання до теми

1. Загальна характеристика та види договорів підряду.

2. Поняття, правова мета та юридична характеристика договору підряду.

3. Істотні умови та форма договору підряду.

4. Загальна характеристика й особливості договору побутового підряду.

5. Загальна характеристика й особливості договору будівельного підряду. Права та обов'язки сторін.

6. Загальна характеристика й особливості договору підряду на проведення проектних і пошукових робіт. Права та обов'язки сторін.

7. Загальна характеристика й особливості договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт. Права та обов'язки сторін.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Приватне підприємство "Фрегат" уклало з будівельною фірмою "Стела" договір підряду на ремонтно-будівельні роботи, яким, зокрема, передбачалося відремонтувати приміщення, в якому буде знаходитися офіс замовника. В договорі передбачалася неустойка за прострочення виконання робіт підрядником. Роботи виконувалися з матеріалу підрядника.

У фірмі "Стела" не було спеціалістів-паркетників, тому для облаштування паркету в приміщенні було укладено договір субпідряду з приватним підприємцем Б. К. Бузикіним. Останній зірвав строк виконання робіт через хворобу. Фірма "Стела" відмовилася сплачувати неустойку на користь ПП "Фрегат" за прострочення виконання робіт, оскільки зрив строків стався не з вини фірми "Стела".

ПП "Фрегат" звернулося з претензією до фірми про розірвання договору підряду та компенсацію збитків, оскільки угода з Б. К. Бузикіним була укладена підрядником без погодження з замовником.

- 1. У якому випадку підрядник може залучати субпідрядника?*
- 2. Хто у вказаних відносинах є генеральним підрядником, а хто – субпідрядником?*
- 3. Вирішіть цю ситуацію. Чи є підстави для розірвання договору підряду та стягнення збитків і неустойки?*

Завдання 2

За договором підряду на будівельні роботи з будівництва житлового будинку замовником, громадянином О. К. Віславським, та підрядником,

ТОВ "Будтех", було підписано твердий кошторис. Робота виконувалася з матеріалу підрядника.

Згодом виявилось, що ціна на будівельні роботи зросла через підвищення вартості матеріалів. Щоб не зірвати строки робіт, підрядник самостійно вніс зміни в кошторис, у результаті чого ціна договору зросла на 15 відсотків.

Замовник зі зміною кошторису не погодився та наполягав на виконанні робіт за попередніми цінами. Підрядник, навпаки, повідомив, що у разі не підписання нового кошторису замовником він звернеться до суду з вимогою про примусове стягнення з останнього різниці у вартості виконаних робіт.

- 1. У чому юридична сутність кошторису?*
- 2. У чому різниця між твердим та приблизним кошторисом?*
- 3. Вирішіть ситуацію.*

Завдання 3

За договором побутового підряду А. Н. Грищенко замовив пошиття одягу з власного матеріалу в ательє.

Підрядник видав замовникові корінець документа з назвою "Замовлення на роботи", де вказав строк виконання робіт та ціну – 1 150 грн. За несвоєчасне виконання робіт передбачалася неустойка.

Підрядник прострочив виконання робіт на три дні. Неустойку сплачувати відмовився через те, що замовник не прийшов на чергову примірку. Останній не зміг своєчасно прийти на примірку через службове відрядження.

Підрядник під час видачі замовлення наполягав, щоб замовник додатково сплатив раніш не обумовлені гроші у розмірі 200 грн, оскільки костюм був запакований і відпрасований.

- 1. Чи був належно укладений договір?*
- 2. Вирішіть ситуацію згідно з вимогами законодавства.*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику та види договорів підряду.
2. Проаналізуйте правову природу договору підряду.
3. Надайте загальну характеристику й особливості договору побутового підряду.

Тема 30. Договори про надання послуг

Питання до теми

1. Загальна характеристика договорів про надання послуг. Види таких договорів.
2. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору перевезення. Форма договору перевезення, права та обов'язки сторін договору.
3. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування, права та обов'язки сторін договору.
4. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору зберігання. Форма договору зберігання, права та обов'язки сторін договору.
5. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору страхування. Форма договору страхування, права та обов'язки сторін договору.
6. Види страхування.
7. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору доручення. Форма договору доручення, права та обов'язки сторін договору.
8. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору комісії. Форма договору комісії, права та обов'язки сторін договору.
9. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору управління майном. Форма договору управління майном, права та обов'язки сторін договору.
10. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договорів позики, кредиту, факторингу.
11. Форма договорів позики, кредиту, факторингу. Права та обов'язки сторін цих договорів.
12. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договорів банківського вкладу та банківського рахунка. Форма договорів банківського вкладу та банківського рахунка, права й обов'язки сторін цих договорів.

13. Особливості та відмінності розрахунків з застосуванням платіжних доручень, за акредитивом, за інкасовими дорученнями, з застосуванням розрахункових чеків.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Автомашиною панчішної фабрики перевозився вантаж, що належав прядильному цеху фабрики "Червона нитка". На шляху прямування на автомашині виникла пожежа, в результаті чого вантаж був пошкоджений. Фабрика пред'явила позов до перевізника про стягнення збитків. У господарському суді відповідач заперечував проти позову, оскільки, на його думку, обставини та причини пожежі на день розгляду справи невідомі, вину перевізника в пошкодженні вантажу слід вважати недоведеною. Водночас Представник панчішної фабрики вказав, що Статут автомобільного транспорту передбачає випадки, коли перевізник звільняється від відповідальності за пошкодження вантажу. За наведеною справою, щоб покласти відповідальність на панчішну фабрику, необхідно установити, що пошкодження вантажу виникло не з причин, які вказані у Статуті.

1. Чи обґрунтовані заперечення панчішної фабрики?

2. Яке рішення має винести господарський суд?

Завдання 2

Приватне підприємство "АЛР" звернулося до банку "Грошовий" з проханням відкрити в ньому розрахунковий рахунок. Банк запропонував ПП "АЛР" надати для відкриття рахунку такі документи:

- а) копії установчих документів і свідоцтва про державну реєстрацію;
- б) картку зі зразками підписів директора та головного бухгалтера, що завірена нотаріально;
- в) ксерокопії паспортів директора й головного бухгалтера;
- г) довідки про взяття на облік у Пенсійному фонді, Фонді зайнятості;
- д) нотаріально завірені копії свідоцтв про народження дітей директора та головного бухгалтера;
- е) документи про право на приміщення, в якому знаходиться виконавчий орган ПП "АЛР".

Директор ПП "АЛР" вважав, що вимоги банку щодо подачі деяких документів незаконні.

1. *Визначте цивільно-правову сутність і вид договору, що мали укласти сторони під час відкриття розрахункового рахунку.*

2. *Яким нормативним актом регламентується перелік документів, необхідних для відкриття розрахункового рахунку юридичної особи?*

3. *Які документи слід подавати під час відкриття розрахункового рахунку юридичної особи?*

Завдання 3

У ході укладання договору на поставку сировини між шкіряним заводом і підприємством з виготовлення спортивного інвентарю виникли розбіжності щодо форм та порядку проведення розрахунків. Представник шкіряного заводу наполягав на внесенні в договір пункту про те, що розрахунки мають здійснюватися лише у формі покритих безвідкличних акредитивів. Причому кошти, на думку представника, мають перераховуватися на рахунок постачальника (шкіряного заводу) до відправки сировини покупцю. Директор підприємства "Спортінвентар" виступив проти внесення такого пункту, бо вважав, що акредитивна форма розрахунків застосовується тільки як санкція за порушення розрахункової дисципліни та не може застосовуватися до добросовісного покупця. Замість вищевказаної форми безготівкових розрахунків директор запропонував розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

1. *Оцініть докази сторін.*

2. *Дайте порівняльну характеристику таких форм безготівкових розрахунків як акредитив і розрахунки з застосуванням розрахункових чеків.*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику договорів про надання послуг. Проаналізуйте види таких договорів.

2. Назвіть істотні умови договору перевезення.

3. Надайте правовий аналіз договору транспортного експедирування.

4. Проаналізуйте істотні умови договору зберігання.

5. Проаналізуйте види страхування.

Тема 31. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію

Питання до теми

1. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
2. Види договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
3. Поняття, правова мета, юридична характеристика та форма ліцензійного договору. Права та обов'язки сторін договору.
4. Поняття, правова мета, юридична характеристика та форма договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Права та обов'язки сторін договору.
5. Загальна характеристика та особливості договору про передання виняткових майнових прав інтелектуальної власності.
6. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору комерційної концесії.
7. Форма договору комерційної концесії, сторони договору, їхні права та обов'язки.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Харківський механічний завод за договором передав товариству "Перспектива" комплект розробленої його спеціалістами конструкторської документації на виготовлення приладу для визначення вмісту нітратів в овочах та фруктах.

Згідно з умовами договору завод, крім документації, також зобов'язався передати досвід по налагодженню технологічного процесу.

1. *Яким договором мають бути врегульовані відносини сторін?*
2. *Які умови мають бути визначені в цьому договорі?*

Завдання 2

ВАТ "Дружківський машинобудівний завод" мало патент на виготовлення зварним методом вагонеток для перевезення сталі. Воно уклало

договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності з фірмою "Оріон" на строк три роки.

За п'ять місяців до цього ВАТ "Дружківський машинобудівний завод" уклало ліцензійний договір щодо того самого об'єкта інтелектуальної власності з фірмою "Плазма" строком на один рік.

Оскільки фірма "Оріон" отримала виключні майнові права інтелектуальної власності, вона вимагала дострокового розірвання ліцензійного договору між ВАТ "Дружківський машинобудівний завод" і фірмою "Плазма". У претензії було вказано, що в іншому разі фірма "Оріон" буде пред'являти позов до суду з вимогою про розірвання ліцензійного договору між ВАТ "Дружківський машинобудівний завод" і фірмою "Плазма" в примусовому порядку та компенсації спричинених збитків на суму 700 тис. грн.

- 1. Дайте юридичний аналіз ситуації з посиланням на норми права.*
- 2. Чи аргументовані претензії фірми "Оріон"?*

Завдання 3

За договором між ВАТ "Вовчанські ковбаси" та приватним торговельним підприємством "До Вашого столу" (далі – ПТП) останньому надавалось право торгувати продукцією під торговельною маркою ВАТ "Вовчанські ковбаси".

Під час перевірки виявилось, що в магазині ПТП у продажу є м'ясні вироби інших товаровиробників, зокрема ХМК і "Черкаська шиночка".

ВАТ "Вовчанські ковбаси" подало позовну заяву до господарського суду з вимогою до ПТП про припинення договору та стягнення з нього незаконно отриманого прибутку. Одночасно були пред'явлені позови до названих товаровиробників про незаконне користування торговою маркою та виплату компенсації.

У відзиві на позов ХМК вказав, що у договірних зв'язках з ПТП не перебуває та продукцію йому для реалізації не поставляє, а наявні на момент перевірки м'ясні вироби його виробництва були придбані ПТП під час передсвяткового пільгового оптового розпродажу.

ВАТ "Черкаська шиночка" також заперечувало будь-які договірні зв'язки з ПТП. Звідки в нього з'явилися вироби "Черкаська шиночка" невідомо.

Як слід вирішити спори?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
2. Проаналізуйте види договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
3. Надайте загальну характеристику та особливості договору про передання виняткових майнових прав інтелектуальної власності.
4. Проаналізуйте істотні умови договору комерційної концесії.

Тема 32. Договір про спільну діяльність

Питання до теми

1. Поняття, правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору про спільну діяльність.
2. Поняття, правова мета, юридична характеристика договору простого товариства.
3. Ведення спільних справ учасників простого товариства.
4. Припинення договору простого товариства, відповідальність його учасників.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

За договором між міською радою м. Харкова та концерном "Макдональдс" передбачався інвестиційний проєкт, за яким міськрада надавала земельні ділянки для будівництва закладів швидкого харчування, а друга сторона вкладала певні кошти в будівництво самих закладів та об'єктів сільськогосподарського призначення на території Харківського району для вирощування необхідної екологічно чистої продукції.

Крім того, ряду торговельних підприємств м. Харкова на конкурсних засадах надавалося право торгівлі ексклюзивними товарами, що випускаються підприємствами концерну "Макдональдс".

Унаслідок того, що через протести громадськості довелося відмовитися від побудови закладу швидкого харчування на площі Свободи,

концерн скасував у договорі про спільну діяльність пункт про надання права торгівлі під своєю торговою маркою.

Два харківських торговельних підприємства, що виграли таке право на конкурсі та затратили кошти на переобладнання своїх магазинів і зміну в них інтер'єру, звернулись до міськради і концерну "Макдональдс" з позовом про надання їм такого права.

Як слід вирішити справу?

Завдання 2

Виробничий кооператив та ВАТ уклали між собою договір простого товариства про будівництво готельно-розважального комплексу, відповідно до якого кооператив мав збудувати його "під ключ", а ВАТ надати для забудови земельну ділянку, проєктно-кошторисну документацію та повністю фінансувати будівництво.

Проєктно-кошторисна вартість будівництва становила 12 млн грн, з яких 5 млн грн ВАТ перерахувало кооперативу через 10 днів після підписання договору. Оскільки в договорі було передбачено, що розпорядником коштів на будівництво є кооператив, то до початку будівництва та узгодження всіх пов'язаних з цим питань, він дозволив банку надати їх у тимчасовий кредит.

Через два місяці ВАТ звернулось до кооперативу з вимогою про надання звіту про хід будівництва та витрачання коштів. Кооператив заявив, що надана ділянка непридатна для будівництва комплексу (досить близько пливуні та поверхневі води, є ознаки зсуву ґрунту), тому до отримання додаткових висновків він до будівництва комплексу не приступав. Через місяць кооператив взагалі повернув отримані гроші ВАТ і запропонував розірвати договір.

Прибутки від експлуатації комплексу за договором мали ділитися порівну.

ВАТ не заперечувало проти розірвання договору, але вимагало винагороди за користування його коштами.

Як слід вирішити спір?

Завдання 3

У 2011 році О. К. Семенець отримала в садовому товаристві "Хуторок" земельну ділянку площею 0,12 га і звернулася до свого брата з проханням

про допомогу в освоєнні цієї ділянки. Вони уклали між собою договір про спільну діяльність з експлуатації ділянки та будівництва садового будинку, за яким усі витрати на будівництво, рекультивацію землі, придбання посадкового матеріалу, сплату членських і цільових внесків ділили порівну.

Протягом кількох років домовленість виконувалась, і між братом та сестрою не виникало спорів. Проте в 2014 році вони посварилися, і брат заборонив сестрі користуватися ділянкою. Брат на обґрунтування своєї правоти доводив, що після того, як сестра отримала ділянку, вона її передала брату, і той сам як інвалід-пенсіонер у весняно-літній сезон постійно проживав там, освоював земельну ділянку: висадив сад, збудував садовий будинок, на земельній ділянці та освоєних ним прилеглих безгосподарних ділянках вирощував овочі, якими забезпечував і свої потреби, та потреби сім'ї сестри.

О. К. Семенець подала позовну заяву до суду з вимогою про заборону братові користуватися земельною ділянкою, а брат – пред'явив зустрічний позов про стягнення з неї 90 відсотків вартості будинку й насаджень, оскільки він сам здебільшого фінансував будівництво, звів будинок своєю власною працею та самостійно вирощував урожай.

1. *Вирішіть ситуацію, що виникла.*
2. *Яке рішення має винести суд?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте юридичну характеристику договору про спільну діяльність.
2. Проаналізуйте суттєві умови договору простого товариства.
3. У чому полягає ведення спільних справ учасників простого товариства?
4. Як відбувається припинення договору простого товариства, відповідальність його учасників?

Тема 33. Недоговірні зобов'язання

Питання до теми

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань.
2. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.

3. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.

4. Зобов'язання, що виникає з факту вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення.

5. Зобов'язання, що виникає внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

6. Зобов'язання, що виникає у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

7. Зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

8. Зобов'язання, що виникає у разі не усунення загрози.

9. Поняття та система деліктних зобов'язань.

10. Суб'єкти та зміст деліктних зобов'язань.

11. Підстави виникнення деліктних зобов'язань.

12. Відшкодування моральної шкоди.

13. Відшкодування шкоди, завданої працівником юридичної або фізичної особи під час виконання ним своїх трудових обов'язків.

14. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, або їхніми посадовими особами.

15. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

16. Відшкодування шкоди, завданої злочином.

17. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття.

18. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

19. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

20. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

21. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Води під час весняної повені все більше підмивали берег річки, і це загрожувало будівлям і земельним ділянкам. Громадянин С. С. Звягінцев ужив заходів для укріплення берегу, до якого прилягала його ділянка, відходами залізобетонного виробництва і будівельними відходами, які купив у будівельного об'єднання. Одночасно він укріпив і берег, до якого прилягала земельна ділянка і будинок громадянина А. М. Карпова, який постійно проживав у місті, а будинок використовував для відпочинку. На вимогу С. С. Звягінцева пропорційно розділити між ними понесені витрати з укріплення берега А. М. Карпов відповів, що на такі витрати він не уповноважував С. С. Звягінцева і не укладав з ним правочину. Більше того, якщо будинок був би знесений повинню, то він як зареєстрований у ньому мав би право на одержання житла.

- 1. Які особливості зобов'язань, що виникають у наведеній ситуації?*
- 2. Як необхідно вирішити справу по суті?*

Завдання 2

Під час будівництва автомобільної магістралі проводилися підривні роботи. Внаслідок впливу вибухової хвилі був пошкоджений житловий будинок громадянина К. В. Криленка. Будинок знаходився в аварійному стані та підлягав капітальному ремонту, вартість якого становила 250 000 грн. Спеціалізоване управління, яке здійснювало підривні роботи субпідрядника, відмовилось від відшкодування шкоди, стверджуючи, що ним були вжиті усі заходи по забезпеченню безпеки підривних робіт: вони проводилися на підставі розрахунків (безпечна відстань, потужність вибухової хвилі, конструктивні властивості будівлі в небезпечній зоні та ін.), зроблених підрядною будівельною організацією. Помилки в цих розрахунках і були причиною заподіяння шкоди.

- 1. Чи вправі К. В. Криленко вимагати відшкодування заподіяної шкоди?*
- 2. Хто є належним відповідачем по цій справі?*

Завдання 3

У грудні 2016 року громадянка С. К. Савенко звернулась до суду з позовом до виробничого об'єднання "Електроприлад" і громадянина

Костенка про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом. Позивачка зазначала, що вона працювала комірницею, а потім кухаркою дитсадка ВО "Електроприлад". 11 березня 2014 року по дорозі з роботи додому вона була травмована автомобілем, керованим Р. А. Костенком, який за цей злочин був засуджений. У зв'язку з травмою С. К. Савенко була встановлена інвалідність III групи, а з 2015 року – II групи. Згідно з висновком ЛТЕК від 18 липня 2015 року, вона втратила 70 % професійної працездатності.

Оскільки нещасний випадок стався з нею по дорозі з роботи додому, позивачка вважала, що відповідальність за шкоду слід покласти на ВО "Електроприлад" та Р. А. Костенко, і просила стягнути з відповідачів одноразово 90 723 грн та 2 000 грн щомісяця.

Яке рішення має винести суд?

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Надайте загальну характеристику недоговірних зобов'язань.
2. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.
3. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.
4. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає з факту вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення.
5. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.
6. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.
7. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
8. Проаналізуйте зобов'язання, що виникає у разі неусунення загрози.
9. Що таке "деліктні зобов'язання"?
10. Назвіть підстави для відшкодування моральної шкоди.
11. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої працівником юридичної або фізичної особи під час виконання ним своїх трудових обов'язків.
12. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, або їхніми посадовими особами.

13. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

14. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої злочином.

15. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття.

16. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

17. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

18. Назвіть підстави для відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

19. Проаналізуйте зобов'язання, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Тема 34. Загальні положення про спадкування

Питання до теми

1. Поняття спадкового права та його система.
2. Поняття та підстави спадкування.
3. Суб'єкти спадкових правовідносин.
4. Поняття спадщини.
5. Об'єкти спадкового правонаступництва.
6. Час і місце відкриття спадщини, їхнє правове значення.
7. Усунення від права на спадкування.
8. Спадкування за заповітом.
9. Посвідчення та зміст заповіту.
10. Види заповітів.
11. Види заповідальних розпоряджень.
12. Виконання заповіту.
13. Право на обов'язкову частку в спадщині.
14. Порядок і випадки відміни та зміни заповіту.
15. Підстави та черговість спадкування за законом.
16. Порядок прийняття спадщини.
17. Порядок відмови від спадщини.
18. Відповідальність за боргами спадкодавця.

19. Оформлення права на спадщину.
20. Особливості спадкового договору та його умови.
21. Спадкова трансмісія.
22. Підпризначення спадкоємця.

Рекомендована література: основна [1 – 6]; додаткова [10; 11; 14; 15; 31; 37; 40 – 42].

Завдання 1

Унаслідок автомобільної аварії загинуло подружжя Никифорових. Чоловік помер на місці аварії, а дружина – через чотири години в лікарні. У подружжя Никифорових залишилось двоє дітей: син та дочка, а крім них, мати Никифорова віком 72 роки, батько Никифорової віком 65 років та дорослий непрацездатний брат Никифорова, який мешкав разом з подружжям Никифорових.

Визначте коло спадкоємців після смерті подружжя Никифорових.

Завдання 2

Після смерті громадянина С. С. Будякова залишилось майно, що складалося з автомашини, акцій ЗАТ "Оболонь", земельної ділянки, отриманої у довічне користування, колекції марок, носильних речей, предметів домашнього вжитку та банківського вкладу в сумі 2 000 дол. США. Дружина віком 50 років і повнолітня дочка проживали однією сім'єю з С. С. Будяковим, а його дорослий син зі своєю сім'єю – окремо. Після конфлікту в сім'ї він принципово не підтримував контактів з родичами. Дружина та дочка померлого вважали, що сину, який проживає окремо і не брав участі у накопиченні сімейного майна, нічого зі спадкового майна не належить.

1. Чи обґрунтована така позиція?
2. Як має бути розділене спадкове майно?

Завдання 3

Сім'я громадянина К. С. Трушина складалась: з дружини віком 60 років, чоловіка дочки, яка померла за рік до смерті К. С. Трушина, та двох онуків. К. С. Трушин помер, залишивши заповіт, у якому єдиним спадкоємцем була зазначена померла дочка.

1. *Яка в неведеному випадку підстава спадкування?*
2. *Як має бути розподілене спадкове майно?*
3. *Як його належало б розподілити, якби дочка К .С. Трушина померла через місяць після смерті свого батька, не встигнувши прийняти майно?*

Контрольні запитання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте поняття та підстави спадкування.
2. Проаналізуйте суб'єкти спадкових правовідносин.
3. Надайте визначення поняття спадщини.
4. Охарактеризуйте об'єкти спадкового правонаступництва.
5. Які основні вимоги встановлено законодавством щодо спадкування за заповітом?
6. Назвіть види заповітів.
7. Який існує порядок і випадки відміни та зміни заповіту?
8. Проаналізуйте підстави та черговість спадкування за законом.
9. Проаналізуйте відповідальність за боргами спадкодавця.
10. Як відбувається оформлення права на спадщину?
11. Проаналізуйте особливості спадкового договору та його умови.
12. Що таке "спадкова трансмісія"?

2. Приклади вирішення ситуаційних завдань

Завдання 1

Підприємство "Будсервіс" за договором підряду мало здати об'єкт до 10 вересня 2017 року. У зв'язку з тим, що підрядник не встигав із виконанням завдання і хотів уникнути сплати штрафних санкцій за несвоєчасне виконання зобов'язання, він залучив собі на допомогу у субпідрядника підприємство "Будмонтаж". У підрядника не вистачало водіїв і на один день вантажний автомобіль підрядника був переданий без довіреності на управління транспортним засобом працівнику "Будмонтажу" І. В. Колоненку. Під час підвезення до об'єкта будматеріалів І. В. Колоненко не впорався з керуванням транспортним засобом і значно пошкодив автомобіль К. І. Устименка. Юрист порадив К. І. Устименку звернутися

з позовом до суду про відшкодування завданої цивільно-правовим деліктом шкоди до замовника, оскільки субпідрядник діяв за завданням замовника, яке отримав безпосередньо від підрядника, а згідно з ч. 2 ст. 1172 ЦК України замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо останній діяв за завданням замовника. Адвокат, у свою чергу, порадив К. І. Устименко звернутися до субпідрядника, оскільки шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки згідно зі ст. 1187 ЦК України, несе володілець (власник) цього джерела, тобто субпідрядник.

Проаналізуйте поради юриста й адвоката.

Приклад вирішення завдання 1

Дійсно, згідно з ч. 2 ст. 1172 ЦК України замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо останній діяв за завданням замовника. Однак, по-перше, слід зазначити, що шкоду заподіяв не підрядник, а субпідрядник. Замовник за жодних обставин не може нести відповідальність за шкоду, заподіяну субпідрядником, оскільки між ними не виникло правових відносин. По-друге, це не той випадок, коли відповідальність за шкоду іншій особі може понести замовник, бо виконання завдання замовника не могло призвести до заподіяння саме такої шкоди. Це може бути у випадку, якщо, наприклад, під час проведення будівельних робіт підрядником за завданням замовника за відсутності порушень правил за будови буде заподіяно шкоду третім особам. По-третє, навіть якби шкода у цій ситуації могла бути відшкодована замовником, то він на підставі ч. 1 ст. 1191 ЦК України мав би право на зворотну вимогу до підрядника.

У цьому випадку не може бути притягнуто до відповідальності і субпідрядника, оскільки у цій ситуації треба керуватися нормами, що містяться у ст. 1187 ЦК України, які регулюють питання відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. За таку шкоду згідно з цими нормами відповідальність несе власник джерела підвищеної небезпеки. А таким володільцем у цій ситуації був підрядник, оскільки управління вантажівкою було передано субпідряднику без юридичного оформлення.

Завдання 2

Громадянин А. В. Буйко склав заповіт. Незважаючи на те, що не було відмови від спадщини, не мало місце неприйняття спадщини, не було

усунення спадкоємців від права на спадкування, а також майно не заповідалося територіальній громаді, суд за заявою територіальної громади визнав спадщину за А. В. Буйко відумерлою.

Чи є рішення суду правомірним? Свою відповідь обґрунтуйте.

Приклад вирішення завдання 2

Рішення суду є цілком правомірним. Відповідно до ч. 2 ст. 1235 ЦК України заповідач має право без зазначення причин позбавити права на спадкування будь-яку особу з числа спадкоємців за законом. У цьому разі ця особа не може одержати право на спадкування. Отже, у заповіті всі можливі спадкоємці за законом були позбавлені спадщини. Тобто не могло відбутися спадкування ні за законом, ні за заповітом через відсутність таких спадкоємців. Оскільки не було будь-яких спадкоємців, то не могло бути і відмови від спадщини так само, як не могло бути неприйняття спадщини. За відсутності спадкоємців виключалася можливість усунення їх від спадкування. Отже, можна зробити висновок, що А. В. Буйко склав так званий "негативний" заповіт, тобто заповіт, у якому позбавив права на спадкування всіх можливих спадкоємців за законом, але не вказав учасників цивільно-правових відносин, яким заповідає своє майно. Очевидно, що в А. В. Буйко не було серед спадкоємців осіб, які б мали право на обов'язкову частку у спадщині. Оскільки спадщина не перейшла до будь-яких спадкоємців, то у територіальній громаді були всі підстави для звернення до суду з заявою про визнання спадщини відумерлою.

Завдання 3

Студентка юридичного інституту, яка проходила практику в нотаріальній конторі зробила ксерокопії найбільш цікавих договорів іпотеки та долучила їх до дипломної роботи як додаток.

Чи можливо розглядати дії студентки як порушення нотаріальної таємниці?

Приклад вирішення завдання 3

Відповідно до ст. 8 Закону України "Про нотаріат" нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані додержуватися

таємниці цих дій. Обов'язок додержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій поширюється також на осіб, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

У зв'язку з викладеним раніше, студентка, яка офіційно проходила практику, мала бути попереджена про необхідність додержуватися таємниці вчинених нотаріальних дій і не мала права долучати копії договорів до дипломної роботи, вона могла зробити виписки з цих договорів без вказання конкретних даних. Отже, дії студентки можна розглядати як порушення нотаріальної таємниці.

Завдання 4

Комунальне підприємство "Київтрансремонт" (у подальшому викладі іменується як покупець) 17 березня 2002 року звернулося з листом за підписом директора та головного бухгалтера підприємства до Білоцерківського шинного заводу "Россава" (в подальшому іменується як продавець) про відпуск протягом трьох місяців рівними партіями 900 шт. шин для вантажних автомобілів за ціною 117 грн за штуку. В листі зазначалося, що прийняття товару мало відбуватись зі складу продавця, оплата мала здійснюватись протягом трьох днів від передання товару. На таких умовах продавець передав покупцеві в день подання листа 300 шт. шин.

Приклад вирішення завдання 4

Необхідно відмітити, що відповідно до ст. 712 ЦК України за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму.

Відповідно до ст. 632 ЦК України, ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом.

Відповідно до умов завдання, ми бачимо, що ціна була вказана чітко, тому змінити її не можна.

У такий спосіб ми бачимо, що вимога продавця є необґрунтованою та не правомірною.

Крім того необхідно зазначити, що відповідно до ст. 205 ЦК України правочин може вчинятися усно або в письмовій формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом.

А також відповідно до ст. 297 ЦК України правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони.

Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку.

Згідно зі ст. 638 ЦК України договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Також відповідно до ст. 640 ЦК України договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції.

Отже, відповідно до вказаного законодавства договір буде вважатися укладеним і має регулюватися цивільним та господарським законодавством України. А також необхідно відмітити, що продавець вчинив неправомірно.

Завдання 5

За справою О. М. Жудрової до К. В. Жудрова про стягнення аліментів на утримання дитини, відповідача позов не признав, посилаючись на те, Жудрова сама пішла від нього і, не дивлячись на всі вмовляння, не хоче повертатися. Зі своєї сторони відповідач заявив, що не заперечує необхідності утримувати сина, але лише за умови, що дружина до нього повернеться. В підтвердження того, що він добре відносився до жінки та віддавав їй у період спільного проживання всі гроші, К. В. Жудров просив допитати сусідок по квартирі В. В. Ситкіну і Т. С. Пярину.

1. Чи мають правове значення факти, що приведені Жудровим для обґрунтування своїх заперечень?

2. Ким встановлюються факти, що підлягають доказуванню?

Приклад вирішення завдання 5

Для визначення, чи мають правове значення факти, що приведені К. В. Жудровим для обґрунтування своїх заперечень, необхідно зазначити таке.

1. Відповідно до ст. 105 Сімейного кодексу України (СК):

1) шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя або одного з них на підставі постанови державного органу реєстрації актів цивільного стану, відповідно до статей 106 та 107 цього Кодексу;

2) шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя на підставі рішення суду, відповідно до статті 109 цього Кодексу;

3) шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду, відповідно до статті 110 цього Кодексу.

2. За ст. 110 СК:

1) позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя;

2) позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки злочину, щодо другого з подружжя або дитини.

3) чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнане іншою особою;

4) чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу до досягнення дитиною одного року, якщо батьківство щодо неї визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини;

5) опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним. Отже, кожен з подружжя має право на розірвання шлюбу в односторонньому порядку.

Відповідно до ст. 180 СК батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Обов'язок утримувати дитину є рівною мірою обов'язком як матері, так і батька. Причому обов'язком особистим, індивідуальним, а не солідарним. Тому, якщо, наприклад, дитина проживає в опікуна, суд не може присудити аліменти лише з матері, надавши їй право регресу до батька. Обов'язок утримувати дитину не залежить від віку батьків.

Визнання батьків (чи когось із них) недієздатними не припиняє їхнього обов'язку утримувати дитину. У цій ситуації аліменти стягуватимуться з їхньої пенсії чи іншого доходу на загальних підставах. Реєстрація шлюбу з дитиною не робить її повнолітньою, а отже, не є підставою для припинення аліментного обов'язку щодо неї. У разі засудження матері, батька до позбавлення волі, ця обставина не припиняє їхнього аліментного обов'язку, але може ускладнити можливість його добровільного чи примусового виконання. Смерть матері, батька або оголошення їх померлими припиняє їхній обов'язок утримувати дитину. До спадкоємців ні за законом, ні за заповітом аліментний обов'язок перейти не може. Якщо на спадкоємця матір'ю чи батьком дитини було покладено обов'язок виплачувати їй зі спадщини певну грошову суму, цей обов'язок, як уже зазначалося, не є аліментним, а таким, що виникає на підставі заповідального відказу.

У разі зникнення дитини, визнання її безвісно відсутньою виконання рішення суду про стягнення аліментів має бути зупинене. Смерть дитини, оголошення її померлою припиняє аліментний обов'язок батьків.

Отже, можна вважати, що пояснення К. В. Жудрова не можуть бути прийнятими в суді, оскільки утримувати неповнолітню дитину є обов'язком батьків, який може бути припинено лише зі смертю дитини в неповнолітньому віці.

Відповідно до ст. 60 ЦПК:

1. Кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених статтею 61 цього Кодексу.

2. Докази подаються сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі.

3. Доказуванню підлягають обставини, які мають значення для ухвалення рішення у справі й щодо яких у сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, виникає спір.

4. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Завдання 6

О. Р. Герасимов взяв у борг у свого родича Н. С. Федорова 170 грн і видав останньому розписку. Через півроку Н. С. Федоров подав у суд позов про стягнення з О. Р. Герасимова 170 грн. У судовому засіданні виявилось, що дійсна розписка О. Р. Герасимова позивачем втрачена, однак відповідач не заперечував отримання від Н. С. Федорова 170 грн. Районний суд відмовив О. Р. Федорову у позові, оскільки ним не були надані письмові докази.

- 1. Чи правильно поступив суд?*
- 2. Яке доказове значення має визнання сторін?*

Приклад вирішення завдання 6

Відповідно до ст. 57 ЦПК:

1. Доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

2. Ці дані встановлюються на підставі пояснень сторін, третіх осіб, їхніх представників, допитаних як свідків, показань свідків, письмових доказів, речових доказів, зокрема звуко- і відеозаписів, висновків експертів.

Отже, відмова суду у прийнятті позову на підставі того, що відсутні письмові докази є безпідставною, оскільки закон визначає, що доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

3. У змісті пояснень сторін про обставини справи можуть бути визнання, тобто повідомлення, що підтверджують наявність чи відсутність фактів, які входять до предмета доказування другої сторони. У юридичній літературі визнання фактів поділяється на судове та позасудове. Такий поділ є неправильним, оскільки позасудове визнання здійснюється поза процесуальними нормами його одержання, а тому не є доказом. Воно є доказовим фактом, що мав місце поза цивільним процесом. Визнання у суді входить до складу пояснень сторін, робиться в установленому процесуальному порядку та процесуальній формі, тому є не судовим

визнанням, а визнанням у цивільному процесі. Підтвердження фактів, що входять у обов'язок доказування другої сторони, за межами цивільного процесу не є визнанням, а тому поділ визнання на судове та позасудове не має підстав.

ЦПК України відоме визнання фактів (обставин) (ч. 1 ст. 61) і визнання позову (ст. 31). Визнання факту можливе однією та другою стороною, визнання позову – лише відповідачем. Оскільки позов складається з предмета, підстав і змісту, а визнання можливе повне чи часткове, то кожний з елементів позову може бути об'єктом визнання. Процесуальним наслідком визнаного у цивільному процесі однією зі сторін факту встановленим є набуття фактом безспірного характеру та звільнення другої сторони від його доказування. До того ж не виключається доказова діяльність, спрямована на встановлення інших фактів підстав вимоги та заперечення сторін у справі.

Визнання стороною у цивільному процесі факту не є для суду обов'язковим. Він може не вважати визнаний факт встановленим або прийняти відмову сторони від визнання у попередньому засіданні обставини, якщо буде встановлено, що визнання не відповідає дійсним обставинам справи, порушує чий-небудь права й законні інтереси, зроблено під впливом обману, насилля, погрози, помилки або з метою приховання істини. У такому випадку сторона має продовжити доказову діяльність на підтвердження цього факту (ст. 178 ЦПК України). Визнання факту може бути без застереження (просте) та з застереженням (кваліфіковане), але завжди є безумовним.

Завдання 7

Позивач В. В. Комаров подав позов про поділ кімнати. Відповідач – домоуправління – представив суду висновок інспектора про технічну неможливість поділу спірної кімнати. Оскільки у справі виявилась заява позивача про призначення експертизи, то суд вирішив признати висновок інспектора як висновок експерта.

- 1. Чи правильно поступив суд?*
- 2. Для встановлення яких фактів призначають експерта?*
- 3. У чому відмінності між висновком експерта і показаннями свідка?*

Приклад вирішення завдання 7

1. На заяву осіб, які беруть участь у справі, суд може покласти проведення експертизи у відповідній судово-експертній установі та доручити її конкретному експерту (ч. 4 ст. 143 ЦПК України).

Проведення експертизи може бути доручено як фахівцям відповідних установ, так й іншим фахівцям, будь-якій особі, яка володіє необхідними знаннями для надання висновку. Експертами може бути призначено кілька осіб. Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах" від 30 травня 1997 року № 8 судова експертиза у цивільних справах здійснюється державними спеціалізованими установами та відомчими службами, до яких належать науково-дослідні й інші установи судових експертиз Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, а також на підприємницьких засадах на підставі дозволу (ліцензії) або за разовими договорами громадянами, за наявності у них свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта за відповідною спеціальністю, виданого Міністерством юстиції України або Міністерством охорони здоров'я України відповідно до їхніх повноважень.

Отже, висновок інспектора може бути визнаний висновком експерта лише за наявності в останнього відповідних повноважень – дозволу (ліцензії) або за разового договору.

2. За визначенням ч. 1 ст. 53 ЦПК України експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи та дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються її спеціальних знань. Експертами є особи, які мають спеціальні знання в галузі науки, мистецтва, техніки або ремесла та залучаються судом до участі в цивільному процесі з метою з'ясування обставин, що мають значення для справи. Вони повинні мати не лише спеціальні знання, а й бути спеціалістами високої кваліфікації, авторитетами у конкретній галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла.

3. Експертиза – це дослідження на вимогу суду поданих ним об'єктів, яке провадиться експертами, які мають спеціальні знання, на науковій основі з метою одержання даних про факти, що мають значення

для правильного вирішення справи. Здійснюється воно у визначеному процесуальному порядку з дотриманням встановлених процесуальним законом правил. Це спосіб дослідження, виявлення та пізнання фактичних обставин, тобто науковий, дослідницький шлях до висновків про фактичні обставини у справі, наявність (відсутність) яких фіксується у висновках експертів. Отже, висновок експерта – докладний опис проведених експертом досліджень, зроблених у результаті них висновків та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені судом (ст. 66 ЦПК України).

Питання про необхідність застосування спеціальних знань для одержання даних про факти, необхідних для вирішення справи, і обов'язкове призначення експертизи вирішує суд на заяву осіб, які беруть участь у справі (статті 143, 145 ЦПК України). Спеціальними знаннями, необхідними для призначення експертизи у цивільному процесі, вважаються такі, що не належать до правових знань, загальновідомих узагальнень, які випливають з досвіду людей, тобто такими, якими володіє лише вузьке коло фахівців. За змістом спеціальні знання різноманітні, тому в цивільному процесі застосовуються різні види експертиз: медична, економічна, екологічна, бухгалтерська, технічна, криміналістична, графічна, біологічна тощо. Висновок експерта є результатом наукової роботи спеціаліста в певній галузі, тоді як показання свідка є викладом відомої інформації щодо обставин справи.

Завдання 8

Громадянин С. М. Іванов та громадянка А. П. Федоркіна подали до місцевого РАГЦ заяву про одруження. Після визначеного законодавством України терміну реєстрація шлюбу не відбулася так як громадянка А. П. Федоркіна дізналася про те, що її наречений був раніше одружений та має двох малолітніх дітей на яких він зобов'язаний згідно з рішенням суду виплачувати аліменти.

С. М. Іванов у місцевий суд подав позовну заяву про відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди, мотивуючи заяву тим, що його сторона готувалася до шлюбу. До позовної заяви було надано підтверджувальні документи.

Як має вирішити справу місцевий суд згідно з Сімейним кодексом України?

Приклад вирішення завдання 8

Згідно з ст. 31 Сімейного кодексу України та Цивільного кодексу України відповідач має обов'язок відповідати перед позивачем тільки за матеріальну шкоду яку вона нанесла відказом від реєстрації шлюбу. Але в заданому випадку причини відказу від реєстрації шлюбу були вагомими та суд має відмовити в позовній заяві в повному обсязі.

Завдання 9

Наречені І. С. Іванов та О. Я. Сидорова в терміни визначені ст. 32 Сімейного кодексу України на реєстрацію шлюбу не з'явилися.

Після спливу 3,5 місяців після подачі заяви про реєстрацію шлюбу вони звернулися до того ж РАЦС про реєстрацію шлюбу.

Як має вирішити справу РАЦС?

Приклад вирішення завдання 9

Згідно ст. 28 СКУ чинність заяви про реєстрацію шлюбу припиняється після трьох місяців. Отже наречені мають право вимагати реєстрацію шлюбу після спливу одного місяця ще протягом двох місяців. СКУ не передбачає ні зупинення, ні продовження строку чинності заяви про реєстрацію шлюбу.

Завдання 10

У засобах масової інформації громадянин В. А. Іванов знайшов недостовірну інформацію про його бізнес, яка, на його переконання, могла б нашкодити його діловій інформації.

На в'яснення причин і деталей подання такої інформації пройшло один рік і два місяці.

Громадянин В. А. Іванов вирішив подати позовну заяву до суду про скасування недостовірної інформації через ЗМІ.

Приклад вирішення завдання 10

Згідно з ст. 257 Цивільного кодексу України загальний строк позовної давності встановлюється в три роки. Але ст. 258 для окремих видів

вимог встановлює спеціальну (скорочену) позовну давність в один рік. Така вимога стосується і вимог про спростування недостовірної інформації, поміщеної в ЗМІ.

Завдання 11

Громадянин В. С. Чекалкін якому виповнилося 14 років звернувся з заявою до відділу реєстрації актів цивільного стану про зміну прізвища мотивуючи своє прохання знуцанням над ним у середньому навчальному закладі.

Начальник відділу громадянинові В. С. Чекалкіну в вирішенні його заяви відмовив.

Яку аргументовану відповідь має надати громадянину В. С. Чекалкіну начальник РАЦС згідно з Цивільним кодексом України?

Приклад вирішення завдання 11

Згідно з ст. 295 гл.22 Цивільного кодексу України фізичні особи, які досягли 14 річного віку мають право на зміну прізвища та ім'я тільки за згодою батьків або одного з батьків, з ким вони проживають, чи піклувальника.

Завдання 12

Громадянин С., випасаючи свою худобу в лісі Мелітопольського району, знайшов у кущах біля річки автомобіль Таврія з розбитим лівим склом. Це дало йому привід упевнитися в угоні цього автомобіля.

Громадянин С. повідомив про знахідку районний відділ поліції та, дочекавшись працівників поліції, передав їм знахідку.

Яка подальша доля знайденого автомобіля згідно з Цивільним законодавством України?

Приклад вирішення завдання 12

Згідно з п. 3. ст. 338 ЦКУ знайдені транспортні засоби передаються на зберігання поліції, про що робиться оголошення в ЗМІ.

Якщо протягом 6 місяців від дня опублікування цього оголошення власник автомобіля який має право вимагати повернення автомобіля,

не буде виявлений, або він не заявляє про свої права на транспортний засіб, поліція має право продати його, а суму виторгу внести на спеціальний рахунок у банку. Якщо протягом трьох років колишній власник транспортного засобу не вимагатиме передання йому цієї суми, то вона переходить у власність територіальної громади, на території якої було знайдено автомобіль.

Завдання 13

Громадянин В. В. Петров, копаючи погріб у себе на земельній ділянці, знайшов горщик з мідними та срібними монетами першого тисячоліття до нашої ери, які є пам'яткою історії та культури.

Він негайно повідомив про знахідку місцеву міліцію й органи місцевої державної влади та після їхнього приїзду передав скарб їм.

Чи має право В. В. Петров на винагороду якщо право власності на цей скарб набуває за законодавством держава і якщо так, то в якому розмірі?

Приклад вирішення завдання 13

Згідно з Цивільним кодексом України, а саме п. 4 ст. 343 (набуття права власності на скарб), громадянин, який виявив скарб, що є пам'яткою історії та культури, має право на винагороду у розмірі до 20 % від його вартості на момент виявлення, якщо він негайно повідомив про це міліцію або органи місцевої державної влади та органи місцевого самоврядування.

Завдання 14

Власник трикімнатної квартири на першому поверсі п'ятиповерхового будинку, який знаходиться на території міста, самочинно збудував пристройку до квартири в розмірі 25 кв м. Начальник житлово-комунального господарства № 5 попередив власника квартири про порушення законодавства України щодо забудови території міста та рекомендував йому привести дії з узаконення самочинного будівництва.

Чи можливе узаконення самочинного будівництва (пристройки в 25 кв м.) і як на законних підставах вирішується це питання?

Приклад вирішення завдання 14

Згідно з ст. 376 п. 3. ЦКУ особа, яка здійснила або здійснює самочинне будівництво нерухомого майна, не набуває права власності на нього (п. 2. ст. 376). Право власності на самочинно збудоване майно може бути за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво на земельній ділянці, що не була їй відведена для цієї мети, за умови надання земельної ділянки у встановленому порядку особі під уже збудоване нерухоме майно

Завдання 15

Громадянка С. Л. Сидорова – приватна підприємця, після отримання Свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта господарювання уклала згідно з ст. 179 Господарського кодексу України господарський договір на поставку другою стороною сировини для виготовлення трикотажних виробів, вказавши згідно з ст. 180 Господарського кодексу України істотні умови договору, а саме: предмет договору – трикотаж в асортименті; ціну товару – вільну за домовленістю; строк поставки сировини.

Отримавши сировину, приватна підприємця виявила ряд суттєвих недоліків, а саме низьку якість товару. Кошти за сировину сплачувати відмовилась. Контрагент подав до суду скаргу.

Як має вирішити питання суд?

Приклад вирішення завдання 15

Згідно з ст. 180 ГКУ вимоги щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, зазначених у ст. 15 ГКУ, а у разі їхньої відсутності – в договірному порядку з додержанням умов, що забезпечують захист інтересів споживача товару.

Завдання 16

Сільськогосподарському підприємству "Аграрник" держава в 2008 році здійснила доплату за сільськогосподарську продукцію у розмірі 200 000 грн. А колективному сільськогосподарському підприємству "Мрія" надала дотацію

на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування у розмірі 1 млн грн.

Чи правомочна держава на такі дії?

Приклад вирішення завдання 16

Згідно з ст. 16 ГКУ держава може надавати дотації суб'єктам господарювання, зокрема і на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, та доплачувати сільськогосподарським товаровиробникам за сільськогосподарську продукцію. Дії держави правомірні.

Рекомендована література

Основна

1. Борисова В. І. Цивільне право України : підручник. У 2 т. Т. 1. Загальна частина / В. І. Борисова ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – Харків : Право, 2011. – 656 с.

2. Конституція України (зі змінами і доповненнями). – Київ : Атіка, 2006. – 64 с.

3. Цивільне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 1. Загальна частина / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Київ : Концерн Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 520 с.

4. Цивільне право України. Академічний курс : підручник. У 2 т. Т. 2. Особлива частина / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 408 с.

5. Цивільне право України : підручник. У 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. □ Кн. 1. – 736 с.

6. Цивільне право України : підручник. У 2 кн. / О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – Кн. 2. – 640 с.

Додаткова

7. Азімов Ч. Н. Забезпечення договірних зобов'язань / Ч. Н. Азімов ; під ред. Н. М. Кузьменко. – Харків : Консум, 1995. – 48 с.

8. Брагинский М. И. Договор подряда и подобные ему договоры / М. И. Брагинский. – Москва : Статут, 1999. – 254 с.
9. Всемирная конвенция об авторском праве (пересмотренная в Париже 24 июля 1971 года) // Международные нормативные акты ЮНЕСКО. – Москва : Логос, 1993. – С. 435–450.
10. Господарський кодекс України. – Харків : Одиссей, 2010. – 240 с.
11. Господарський процесуальний кодекс України. – Харків : Фоліо, 2010. – 160 с.
12. Земельний кодекс України № 2768-III від 25.10.2001 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
13. Кодекс законів про працю № 322-VIII від 10.12.1971 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (Додаток).
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07.12.1984 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
15. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.
16. Митний кодекс України № 4495-VI від 13.03.2012 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–48. – Ст. 552.
17. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
18. Про авторське право та суміжні права : Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – С. 64.
19. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.
20. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України № 1975-XII від 12.12.1991 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 188.
21. Про Антимонопольний комітет України : Закон України № 3659-XII від 26.11.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

22. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – Ст. 30.

23. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України № 2343-XII від 14.05.1992 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31 – С. 440.

24. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України № 2398-VI від 01.07.2010 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 38. – С. 1381. – Ст. 509.

25. Про державну службу : Закон України № 3723-XII від 16.12.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

26. Про державну таємницю : Закон України № 3855-XII від 21.01.1994 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 16. – Ст. 93.

27. Про звернення громадян : Закон України № 393/96-ВР від 02.10.1996 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

28. Про інформацію : Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

29. Про міжнародні договори України : Закон України № 1906-IV від 29.06.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 10. – Ст. 47.

30. Про науково-технічну інформацію : Закон України № 3322-XII від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – С. 345.

31. Про нотаріат : Закон України № 3425-XII від 09.09.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

32. Про оренду державного та комунального майна : Закон України № 2269-XII від 10.04.1992 р., з наступними змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 30. – Ст. 205.

33. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі : Закон України № 3687-XII від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.

34. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг : Закон України № 3689-XII від 15.12.1993 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – С. 36.

35. Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації : Закон України № 847-XIV від 07.07.1999 р., з наступними змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 22. – Ст. 311.

36. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України № 3773-VI від 22.09.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – С. 7. – Ст. 3014. – Код акту 58768/2011.

37. Про прокуратуру : Закон України № 1789-XII від 05.11.1991 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

38. Про фермерське господарство : Закон України № 973-IV від 19.06.2003 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

39. Сімейний кодекс України № 2947-III від 10.01.2002 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.

40. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

41. Цивільний Кодекс України. Коментар. – Харків : Одиссей, 2003. – 856 с.

42. Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004 р., зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.

43. Чапичадзе Я. А. Правовое регулирование страховой деятельности в Украине : учеб. пособ. / Я. А. Чапичадзе. – Харьков : Апекс+, 2004. – 416 с.

Інформаційні ресурси

44. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.

45. Офіційний сайт Інституту проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу : <http://www.legality.kiev.ua>.

46. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України "Урядовий портал України". – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control>.

47. Портал Лига Закон. Законы Украины, последние новости Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua>.

Зміст

Вступ.....	3
1. Ситуаційні завдання.....	5
Змістовий модуль 1. Загальна частина цивільного права	5
Тема 1. Поняття цивільного права та його система.....	5
Тема 2. Цивільне законодавство України	7
Тема 3. Цивільні правовідносини	9
Тема 4. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків.....	10
Тема 5. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів.....	12
Тема 6. Фізична особа	15
Тема 7. Опіка та піклування.....	16
Тема 8. Юридичні особи	19
Тема 9. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах	21
Тема 10. Об'єкти цивільних прав.....	23
Тема 11. Правочини.....	25
Тема 12. Представництво.....	27
Тема 13. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність	29
Тема 14. Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи	31
Тема 15. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	33
Тема 16. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	35
Тема 17. Загальні положення про речове право.....	37
Тема 19. Право спільної власності.....	42
Тема 20. Захист права власності	43
Тема 21. Речові права на чуже майно	45
Тема 22. Загальні положення про право інтелектуальної власності.....	47
Тема 23. Авторське право та суміжні права	49
Тема 24. Право промислової власності	52

Змістовий модуль 2. Особлива частина цивільного права	54
Тема 25. Загальні положення про зобов'язання.....	54
Тема 26. Загальні положення про договір	56
Тема 27. Договори про передання майна у власність	59
Тема 28. Договори про передання майна у тимчасове володіння та користування	61
Тема 29. Договори про виконання робіт	64
Тема 30. Договори про надання послуг	67
Тема 31. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію	70
Тема 32. Договір про спільну діяльність	72
Тема 33. Недоговірні зобов'язання	74
Тема 34. Загальні положення про спадкування	78
2. Приклади вирішення ситуаційних завдань	80
Рекомендована література.....	95
Основна	95
Додаткова	95
Інформаційні ресурси	98

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
для студентів спеціальності 081 "Право"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Сергієнко** Валерій Вікторович
Силенко Наталія Миколаївна

Відповідальний за видання *В. В. Сергієнко*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2020 р. Поз. № 99 ЕВ. Обсяг 101 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*